

Slovenski Pravniki

Glasilo društva „Pravnika“ v Ljubljani

VSEBINA:

1. Dr. St. Lapajne: Zastaranje	49
2. Dr. Edvard Pajnič: Redna sodišča, njih stvarna in krajevna pristojnost po grajansko pravnem postopniku	64
3. E. Spektorski: Stoletnica splošne kodifikacije ruskega prava	80
4. Književna poročila	91
5. Razne vesti	100
PRILOGA: Odločbe kasacijskega sodišča v civilnih stvareh II (št. 324—338).	

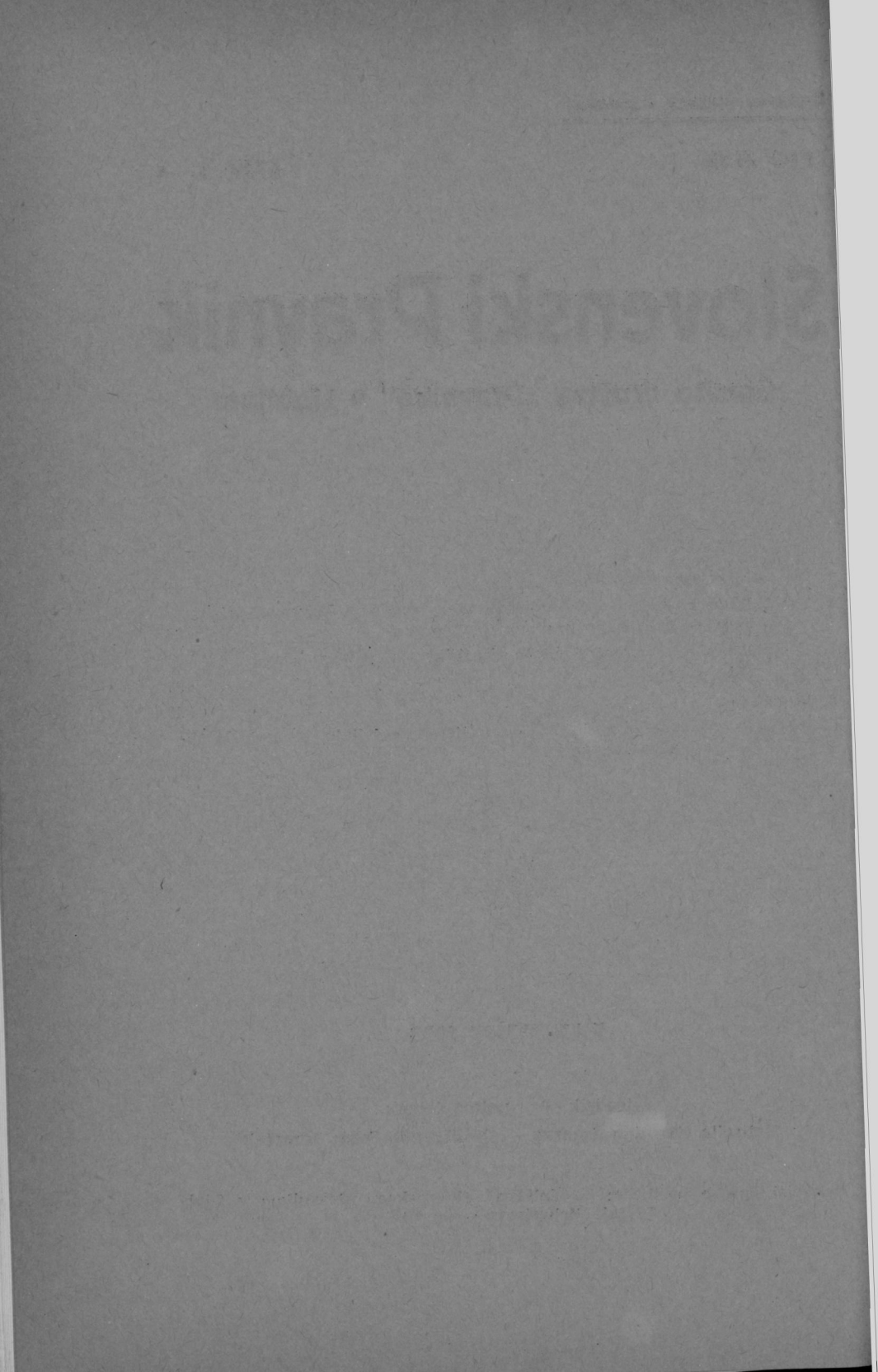

V LJUBLJANI 1933

Urednik: Dr. Rudolf Sajovic

Natisnila Narodna tiskarna — Predstavnik Franc Jezeršek

Rokopisi naj se pošiljajo: Uredništvo »Slovenskega Pravnika« v Ljubljani, Bleiweisova cesta 16/1.

Slovenski Pravnik

Leto XLVII.

Ljubljana, aprila 1933.

Št. 3. — 4.

Zastaranje

(po pravnih redih slovanskih držav).

Prof. Lapajne, Ljubljana.

Uvod.

Namen tej razpravi je, primerjati norme zastaralnih pravnih redov, ki veljajo v današnjih slovanskih državah; ugotoviti, katere teh norm so si enake, katere različne; pri zadnjih odtehtati pravilnejše od manj pravilnih; poiskati dalje vrzeli primerjanih zastaralnih pravnih redov in jih skušati pravilno izpolniti; končno, prispevati k predhodnemu slovstvenemu delu za čim večje vsebinsko zbližanje zastaralnega prava slovanskih držav.*

Primerjam vse poglavitne, v slovanskih državah veljavne zakonike in zakone, in sicer: code civil (1804), občni drž. zak. stare Avstrije (1811), srb. gradj. zak. (1844), črnogorski imov. zak. (1888), nem. drž. zak. (1896) in bulgarski specijalni zakon o »davnosti« (1897 z dopoln.). Od načrtov pritegnem onega k čl. o. d. z. (1931). Dasi so ti pravni viri le v skromni meri slovanskega porekla, vendar ni dvoma, da zastaranje k Slovanom ni bilo importirano, ampak da je od nekdanj ustrezalo njih lastnemu pravnemu prepričanju. To dokazujejo izvirni nazivi, ki jih poznajo vsi za ta pravni institut in ki so docela različni od romanske *prescriptio* in germanske *Verjährung*. Poljaki pravijo *zastaranju* *przedawnienie*, Čehi *promlčeni*, Rusi in Bulgari *davnost*, Srbi in Hrvati *zastarellost*, Slovenci *zastaranje*. Podrobne norme za zastaranje niso nikjer narodnega porekla, ampak delo juristov.

Predmet primerjanja bo le zastaranje (*prescription extinctive*, *Verjährung*), ne tudi priposestvovanje (*prescription acquisitive*, *Ersitzung*). To poudarjam, ker je v zgado-

* Enak cilj si postavljajo vsi referati, namenjeni vseslovanskim pravniškim kongresom, katerih prvi se bo vršil jeseni 1933 v Bratislavi.

vini pravna veda smatrala zastaranje in priposestvanje za dve, h k r a t u nastopajoči posledici iste činjenice (poteka časa). Zato je uporabljala za oba instituta en sam naziv (prescription: extinctive ozir. acquisitive, Verjährung: erlöschende odn. erwerbende) in ju je tudi skupno urejevala na istem mestu zakonikov, kar vidimo še na code civilu, o. d. z.-u, grdj. zak. in blg. spec. zak. o davnosti. Mlajše zakonodaje (nem. drž. zak. in črn. imov. zak.) so to doktrino opustile in urejujejo oba instituta separatno, vsakega na svojem mestu, kar je pravilneje. Kajti le izjemoma se more pri tzv. translativnem priposestvanju (pod pogojem enako dolgega zastaralnega in priposestvovalnega roka) pripetiti, da lastninska pravica v istem trenutku, ko jo subjekt s priposestvanjem pridobi, drugemu radi zastaranja ugasne. Ni pa res, kakor trdi še vedno § 1478 o. d. z. (ne več čsl. nač.), da obsega vsako priposestvanje zastaranja sc. priposestovane pravice v rokah usukapienovega protivnika; ugasnitev prednikove pravice je marveč preprosta posledica originarnosti priposestovalnega pridobivanja. Še manj je res, da sledi vsakemu zastaranju priposestvanje zastarane pravice po drugi osebi; nasprotno izginjajo skoro vse zastarane pravice definitivno iz pravnega življenja in ne prehajajo na nikogar (zlasti ne zastarane terjatve, služnosti in dr.). Od stare doktrine zatrjevane notranje zveze med obema institutoma torej ni. — Za njiju separatno normiranje v zakonikih bodočnosti govore še nastopni razlogi: a) Priposestvanje je način pridobivanja, zastaranje način zgubljanja pravic; razlikovanje med načini pridobivanja in zgubljanja pravic je zahteva zakonske tehnike; b) Zastaranje ima neprimerno širše področje kakor priposestvanje. Priposestovati je moči le one redke pravice, ki se dajo posedovati. Zastaranju pa so podvržene malodane vse imovinskopravne pravice, absolutne in relativne, celo neke osebnopravne; c) Predpostavke obema institutoma postajajo v modernih zakonodajah, v nasprotju k nekaterim preživelim, bistveno različne. To velja zlasti v pogledu dobre vere (poštenosti, bona fides), ki se danes za usukapienta vedno terja, dočim se ne terja več za preskribentovega protivnika. V zgodovini pa smo imeli nerazvite zakonodaje, ki so terjale poštenost tudi od preskribentovega protivnika, in druge, ki je niso terjale niti od usukapienta. — Kar do neke mere opravičuje ureditev obeh institutov na istem mestu zakonodaj, je le okolnost, da je mnogo norm za oba instituta po vsebini enakih n. pr. določbe o prekinitvi in zastoju zastaranja in priposestvanja,

o accessio temporis in dr. A ponavljanju takih določb pri obeh institutih se zakonodajec lahko ogne s sklicevanjem.

Osnovne norme.

Kaj daje povod zastaranju? — Na to prvo in osnovno vprašanje ne daje odgovora nobena primerjanih zakonodaj; tudi neslovanske zakonodaje ne. Le posredno odgovarjajo na vprašanje s tem, da uzakonjujejo za nekatere primere trenutek, ko prične teči zastaralni rok. A te določbe so redke in ne morejo biti nikdar popolne spričo nebroja in nepreglednosti zastaranju podvrženih pravic. Zato vidim v tem, da ni odgovora na vprašanje, kaj daje povod zastaranju (kaj ga »sproži«, »otvori«), prvo in eno pglavitnih vrzeli obstoječih zastaralnih pravnih redov. Bodoče zakonodaje bodo morale to vrzel izpolniti, kajti judikature jo izpolnjujejo praeter legem s težavo in ne vedno pravilno in dosledno.

Odgovor na vprašanje prevzemam iz splošnega prava, po katerem je dajala povod zastaranju »actio nata«. Treba je le, da presadim in prilagodim ta preživeli pojem modernemu civilnemu pravu. Tolmačiti ga v smislu »objektivne možnosti tožbe«, kakor to delajo čl. 631. imov. zak., § 47 blg. zak. in judikati k § 1478 o. d. z., ni noben napredek, ker postavlja tako tolmačenje novo vrašanje, namesto da bi dalo odgovor. Moj odgovor se glasi: Zastaranje povzroči (sproži, otvori) p o š k o d b a pravice (Beschädigung d. R.).

Kaj razumem s to p o š k o d b o? — Vse pravice streme za svojo realizacijo: lastninska za uživanjem, služnostna za izvrševanjem, terjatev za spolnitvijo i. t. d. Dokler se pravice v redu realizirajo, ni povoda za nove norme. A tak povod nastane, čim se pokaže kakršnakoli razlika med stanjem, pričakovanim po vsebini pravice, in med dejansko nastopivšim stanjem n. pr. čim kdo lastnikovo uživanje ovira, ali čim se upre obremenjeni izvrševanju služnosti ali čim dolžnik ne spolni terjatve ob dolžnem času, na dolžnem kraju, na dolžni način i. t. d. V vseh takih primerih govorim prav primerno o »poškodovanih« pravicah in nazivam činjenico, ki premeni normalni razvoj pravnega razmerja v *conditio praescriptionis*, »poškodbo«.

Za odpravo poškodbe mora nuditi zakonodajec u s t r e z e n k o r e k t i v. Po občnem pravu je bil ta korektiv v tem, da je nastala (se rodila) akcija. Moderni zovejo isti korektiv »z a h t e v e k« (Anspruch), ki je, kakor actio, materielnopravna pravica obligacijskega značaja, terjatev

na odpravo poškodbe, ki je nastala poškodovanemu upravičencu (preskribentu) zoper protivnika. — Kakor pravice, morajo biti po vsebini različni iz njih poškodb nastajajoči zahtevki. Lastninska in negmotne pravice grede za očuvanje obstoječega stanja stvari; zato nastane ob poškodbi teh pravic restitucijski zahtevk na vzpostavitev starega stanja (naturalno, kolikor to ni mogoče, civilno). Skoro vse druge pravice grede za premembo obstoječega stanja (ne le terjatve, tudi absolutnopravne pravice n. pr. služnostne, realna bremena). Te pravice se poškodujejo z nepremembo (nespolnitvijo terjatve, uporom služnostnega obremenjenca i. t. d.); zato nastane poškodovanemu upravičencu institucijski zahtevk (na spolnitev terjatve, nemoteno izvrševanje služnosti i. t. d.).

Razlikujemo dalje med načini poškodbe. V vseh dose-
danjih primerih je nastala poškodba pravice, in se je iz
nje razvil (restitucijski ali institucijski) zahtevk radi kr-
šitve po drugi osebi (Verletzung, v nasprotju k širšemu
pojmu Beschädigung). A razlika med stanjem, pričakova-
nim po vsebini pravice, in med stanjem, ki dejansko na-
stopi, nastane tudi tedaj, kadar upravičenec sam ne iz-
vršuje pristojne pravice n. pr. kadar opusti služnostni
upravičenec izvrševanje služnosti, ali kadar upnik ne gre-
iskat k dolžniku terjatve — iskovine. Radi tega drugega
načina poškodovanja pravic dela slovstvo razliko med dve-
ma vrstama zastaranja: med zastaranjem zahtevkov (An-
spruchverjährung) in med zastaranjem radi neizvrševanja
(Gebrauchsverjährung). Po m. m. to cepljenje zastaranja
na dve vrsti ni potrebno, kajti tudi zastaranje radi ne-
izvrševanja izhaja iz poškodbe v gori izvedenem smislu,
le da gre za samopoškodbo upravičenca. Institut za-
staranja je torej enoten, povod zastaranju vedno poškodba,
ta pa more izvirati od druge osebe ali od upravičenca sa-
mega. V prvem primeru bom govoril o kršitvah, v drugem
o samopoškodbi pravice. Zgodi se celo, da se poškodujejo
pravice neodvisno od človeškega dejanja in nehanja, po
golem naključju n. pr. če odnese narasla voda most, preko
katerega so izvrševali služnost. Za odpravo samopoškodbe
seveda ni treba nobenega »zahtevka«, zadostuje marveč, da
upravičenec izvrševanje zanemarjene pravice zopet po-
zvame.

Za nekatere pravice velja (navidezna) izjema, da pri-
čenjajo zastarati brez poškodbe. To so odškodninski
zahtevki, katerim štejejo drugi le deliktne in quasi-
deliktne, jaz tudi quasikontraktualne (ki jih primerneje:

nazivam »reparacijske«): gestijske, verzijske, kondikijske, regresne, revokacijske, jamčevalne in dr. Vsi ti odškodninski zahtevki pričenjajo zastarati (objektivno) že s svojim nastankom n. pr. s storjenim deliktom in ne potrebujejo posebne lastne poškodbe n. pr. odklonitve plačila po delinkventu. Vendar je ta izjema (od načela, ki predpostavlja za otvoritev vsakega zastaranja poškodbo pravice) le navidezna in se razlaga iz posebnosti teh pravic. Odškodninski zahtevki nastajajo namreč sami iz kršitve drugih pravic. To je razlog, da ne potrebujejo še posebne, lastne poškodbe, ampak da pričenjajo zastarati z golim nastankom t. j. s kršitvijo druge pravice. Z drugimi besedami: Odškodninski zahtevki so že sami zahtevki v gori izvedenem smislu (korektivi za odpravo poškodb). Zato jih tudi ljudstvo in zakoniki nikdar ne nazivajo »pravice«, ampak dosledno »zahtevki« (Ansprüche).

Kdaj prične teči zastaralni rok? — Zakonodaje, kakor rečeno, ne uzakonjujejo povoda za otvoritev zastaranja, ampak določujejo le za neke primere trenutek, ko prične teči zastaralni rok. To ima dvojne kvarne posledice. Predvsem bi si mogel zakonodajec s tem, da uzakoni splošni povod zastaranja, prihraniti vse določbe o tem, kedaj prične teči zastaralni rok, ki časovno koincidira s povodom zastaranja. Druga, večja kvara je gori omenjena, da zakonodajcu ni mogoče vnaprej videti in uzakoniti vse praksi potrebne trenutke, ko prično zastarati posamezne pravice. Kakor se prepričamo iz nastopnih odstavkov, jih tudi najmlajše in najpopolnejše zakonodaje uzakonjujejo le za razne primere poškodovanja terjatve:

Časovno die a quo terminirane terjatve prično zastarati z dospelkom termina (čl. 2257 al. 3 c. c.); pravilno, ker pred tem dospelkom niso poškodovane. Terjatve, terminirane die ad quem ali neterminirane, dospejo v spolnitev takoj, so takoj ob nespolnitvi poškodovane in pričnejo torej zastarati s svojim nastankom v zvezi z nespolnitvijo. Kadar je spolnitev terjatve obljubljena »po možnosti«, prične teči zastaranje z dejansko možnostjo, ki jo ugotovi (po § 904 o. d. z.) sodišče. Pri periodično se ponavljajočih činitvah imamo dva pričetka zastaranja: Poedine činitve prično zastarati s svojim vsakokratnim dospevanjem, osnovna pravica (Bezugsrecht) z dospevanjem prve dosepele, a nespolnjene činitve ozir. če se je spolnjevanje zopet povzelo, s trenutkom zadnje spolnjene činitve. V vseh primerih je poškodba ali kršitev (pri terjatvah-prinosninah) ali samopoškodba (pri terjatvah-iskovinah). — § 199

nem. drž. zak. ima še te-le pravilne določbe: Ako je treba za to, da dospe terjatev v spolnitev, odpovedi, prične zastaranje, čim je odpoved dopustna (opustitev odpovedi je primer samopoškodbe pravice). Ako mora po odpovedi poteci še nekaj časa (tzv. odpovedna doba), se zavleče pričetek zastaranja za trajanje te dobe. Ako je treba odpovedi za to, da dospejo v spolnitev posamezne periodično se ponavljajoče činitev (tzv. odpoklic), prične zastarati vsaka posamezna činitev, čim je bilo dopustno, jo odpoklicati (toties praescribitur actioni nondum natae, quoties nativitas est in potestate creditoris).

Pri pogojnih terjativah je treba razlikovati: Zastaranje odložno pogojnih terjatev prične — po izrečnih določbah frc. in nem. zakonodaje — z nastopom pogoja; zastaranje razvezno pogojnih z njih nastankom. V obeh primerih korespondirata pričetka zastaranja s trenutkom poškodbe pravice. Pri terjativah pod suspensivno — potestativnim pogojem prične zastaranje takoj z nastankom terjatve, ker gre za primer samopoškodbe, ako upnik ne spolni pogoja, ki je v njegovi potestas. Terjatev zoper poroka je odložno pogojena od neplačila glavnega dolžnika; zato prične zastarati s trenutkom tega neplačila (čl. 2257 al. 2 c. c.).

Zanimiva je še določba § 937 al. 2 grdj. zak., po kateri teče zastaranje poškodovanih pogodbenih pravic »od dana zaključenog ugovora ili postanka uzroka zbog kojega se ugovor kvari.« To besedilo nam potrjuje skoro dobesedno pravilnost trditve, da je povod vsakemu zastaranju poškodba pravice, in da prične teči vsako zastaranje s trenutkom te poškodbe.

O. d. z., ki nima nobenih določb za pričetek zastaranja terjatev, pozna dve za pričetek zastaranja služnostnih pravic: Zastaranje radi neizvrševanja teh pravic se prične v trenutku, ko bi se služnostna pravica mogla izvrševati; zastaranje služnosti, zoper katerih izvrševanje se je obremenjeni uprl, pa se prične s trenutkom upora (§ 1488). Oba trenutka koincidirata časovno s poškodbo služnosti: prvi z njeno samopoškodbo, drugi s kršitvijo.

Za vse pričetke zastaranja velja še nastopna opozoritev: Trenutek poškodbe pravice je le najzgodnejši, ko prične zastaranje teči, ni vedno najkesnejši. Razlog je v tem: Zoper zastaranje odn. njegovo dovršitev se bore preskribenti z reakcijo, katere podrobnosti še poznamo. Ta reakcija jim je možna šele od trenutka, ko zvedo za svojo poškodbo, za višino škode in za osebo poškodovalca (non valenti agere non currit praescriptio). Zato bi se lo-

gično moral pričetek vsakega zastaranja odgoditi do tzv. tempus scientiae. Moderne zakonodaje ustrezajo temu logičnemu zahtevku v čim dalje večjem obsegu, zlasti pri kratkih zastaralnih rokih (do 3 let, prim. § 1489 o. d. z.). Pri daljših zastaralnih rokih se pa na nevednost ne ozirajo, ker domnevajo (opravičeno), da bi poškodovanec ob primerni pozornosti moral zvedeti za svojo poškodbo. V primerih upoštevanja temporis scientiae govorimo o subjektivnem, sicer o objektivnem zastaranju. Kot pravilo velja objektivno zastaranje, subjektivno mora biti izrečno uzakonjeno (toda analogija z uzakonjenimi primeri ni izključena).

Singularna, posnemanja vredna je še določba § 201 nem. drž. zak., po kateri prične teči zastaranje nekih (v §§ 196, 197 ibidem) navedenih pravic šele s potekom kalendarkega leta, v teku katerega je bila pravica poškodovana. Slično po § 19 avstr. zak. o zavar. pog. Ratio legis je ista, kakor pri računanju zaščitne dobe avtorskih pravic (nedeljivost letnega roka v interesu lažje evidence). Nač. čl. o. d. z. prevzema določbo § 201 cit. v drugi (novi) odstavci § 1289 (za vse terjatve, pri katerih je med strankami običaj, da se predloži račun ob koncu leta).

Katere pravice so podvržene zastaranju? — Na to vprašanje odgovarjajo primerjane zakonodaje preveč in premalo.

Preveč, kadar uzakonjujejo nezastarljivost vrhovnostnih (suverenitetnih) pravic (nalagati carine, kovati denar, razpisovati davke in druge vladarske pravice (regalije), § 1456. o. d. z., § 924. grdj. zak.). Vrhovnostne pravice so eminentno javnopravne pravice in že kot take odtegnjene ne le ureditvi po civilnih kodeksih, ampak tudi ideji zastaranja. S tem ni rečeno, da bi bile vse javnopravne pravice izvzete iz zastaranja, saj so znani moderni specialni zakoni o zastaranju davkov, pristojbin in sl. A med vrhovnostno pravico, nalagati (razpisovati) davke, in med pravico, naložiti davek v konkretnem primeru, je analogna razlika, kakor n. pr. med nezastarljivo zasebnopravno alimentacijsko pravico in zastarljivim zahtevkom na konkretni alimentacijski obrok. Zasebnopravne pravice države in javnopravnih teles so podvržene zastaranju prav tako, kakor pravice zasebnikov (prednosti, ki jih uživajo pred zasebniki, spoznamo kasneje).

Nepopolne so primerjane zakonodaje zlasti, ker nimajo določbe o praktično važni zastarljivosti ali nezastarljivosti zahtevka, naj se spravi zemljiškoknjižno stanje v

sklad z resničnim pravnim stanjem. Ali je n. pr. zastarljiv ali nezastarljiv zahtevak lastnika s hipoteko obremenjenega zemljišča, naj se zbrše ugasla hipoteka ali zahtevak iz dovršenega priposestovanja ali zahtevak v dejanski posesti se nahajajočega kupca zemljišča, naj se vknjiži njegova lastninska pravica? V slovstvu se izrekajo vsi za nezastarljivost takih zahtevkov, toda iz različnih razlogov. Po m. m. je nezastarljivost utemeljena v javnopravnem interesu na skladnosti zemljiškoknjižnega stanja z resničnim pravnim stanjem; zastarljivost bi ovekovečila nasprotje med dejanskim in pravnim stanjem (Strohal).

Na meji med zasebno- in javnopravnimi pravicami so staležnopravni zahtevki rodbinskega prava, ki so še urejeni po civilnih kodeksih n. pr. zahtevak na ugotovitev zakonskega ali nezakonskega rojstva, na ugotovitev nezakonskega očetovstva, na proglasitev neveljavnosti zakona radi javnopravnih zadržkov. Vsi ti zahtevki so odtegnjeni zastaranju v javnopravnem interesu (§ 1481 o. d. z., § 1290 nač. čl., § 925 grdj. z.). To pa ne izključuje, da so nekateri med njimi podvrženi prekluzivnim rokom, često prav kratkim n. pr. zahtevak na ugotovitev nezakonskega rojstva proti zakoniti domnevi zakonskega rojstva. — Razvezni in ločitveni zahtevki bi teoretično ne bili izvzeti iz zastaranja, ker razveza in ločitev nista v javnem interesu. V slovanskih državah vprašanje ni praktično, ker se morajo razvezni in ločitveni razlogi uveljavljati čim prej (pred povzemom zakonskega živiljenja), ker se sicer zapravijo. — Analogno velja za zahtevak na proglasitev neveljavnosti zakona iz zasebnopravnih zadržkov.

Kakor vidimo, preostajajo kot pglavitni kontingent zastaranju podvrženih pravic imovinskopravne pravice, bodisi absolutnopravne, bodisi obligacijske, zlasti zadnje (terjatve). Primerjane zakonodaje uzakonjujejo sicer več izjem, ko so izvzete iz zastaranja tudi imovinskopravne pravice. A po nastopni preiskavi bistva teh izjem se bo pokazalo, da pri njih ne gre za pravice v smislu oblastnega razmerja enega pravnega subjekta nad drugim ali nad stvarmi, da so zato te izjeme le navidezne:

1. Po § 1459 o. d. z. so odtegnjene zastaranju tzv. jura merae facultatis. Za nje se navajata dvojje vrst zgledov: a) »pravica človeka na svoja dejanja« n. pr. kupovati blago tu ali tam, b) »pravica človeka na svojo lastnino« n. pr. rabiti svoje travnike ali svojo vodo. — Pri pravicah človeka na svoja dejanja ad a) ne gre za privatnopravne pravice, temveč za naravno (tudi ustavnopravno zajamčeno) svobodo

človeškega udejstvovanja, ki ji sličijo na javnopravnem polju goriomenjene vrhovnostne pravice države. — Pri pravicah človeka na svojo lastnino ad b) gre za gole funkcije (sestavine) lastninske pravice, ne za kak samostojen pravni individuum. Zato je logično, da v vseh primerih, ko ne more zastarati lastninska pravica (kakor bomo videli, v primerih golega neizvrševanja), tudi ne more škodovati neizvrševanje teh nesamostojnih funkcij (sestavlin) njegove pravice. Poleg zgledov, navedenih od § 1459 cit., spadajo k takim funkcijam lastninske pravice v § 1481 (§ 1291 čl.) omejenjene »obveznosti, ki služijo v § 1459 navedeni pravici, razpolagati s svojo lastnino n. pr. obveznost, naj se razdeli skupna stvar ali naj se določi meja«, dalje moderna pravica do »poti v sili«, in še nebroj v zakonodajah nenavedenih pseudopravic n. pr. pravica, premeniti kulturo svojega zemljišča, uporabiti zemljišče kot stavbišče, povišati zgradbe, odkupiti realno breme (§ 1291 čl.). Vse te »pravice« zato ne trpe radi svojega še tako dolgega neizvrševanja. Na rodbinskopravnem polju jim sličijo imenske in zakonite alimentacijske pravice (§ 1481 o. d. z., § 1290 čl.), ki so tudi le izliv pravnega razmerja žene do moža ali otroka do očeta in zato odtegnjene samostojnemu zastaranju. Pogodbene alimentacijske pravice (zlasti kolikor presegajo zakonite) pa niso odtegnjene.

2. Nezastarljive so od imovinskopravnih »pravice« dalje tzv. oblikovalne ali sekundarne pravice (Gestaltungsrechte). K najbolj praktičnim spadajo odpovedna pravica (pri trajnih pogodbenih razmerjih), odstopna pravica (pogodbениkov radi sopogodbениkove nezvestobe), vstopna (komisijonarjeva), izbirna (pri izbirnih terjatvah) in zlasti še pobotna pravica. Pri nobeni ne gre za oblastno razmerje pravnega subjekta v gori navedenem smislu (z vsebino in užitkom, ki jo nudijo pristne zasebnopravne pravice), ampak za golo upravičenje pravnega subjekta, premeniti z enostranskim dejanjem obstoječe pravno stanje. Taka »upravičenja« (primernejši naziv) se sploh ne dajo poškodovati.

3. Končno ni šteti k zastarljivim »pravicom« gola »pričakovanja« n. pr. presumptivnih dedičev pred delacijo, ker se tudi ne dajo poškodovati. Delatova pravica na vročitev dediščine ne zastara, dokler je ne krši drug pretecent s tem, da se prijavi za dediča, in da sodišče njegovo izjavo sprejme.

Bolj teoretičnega, nego praktičnega pomena je spor za ali zoper zastarljivost ugotovitvenih zahtevkov. Jaz jih, v nasprotju z večino civilistov, ne izvzemam iz podvr-

ženosti zastaranju. Razlika med njimi in činitvenimi zahtevki je (razen v vsebini petita) v vrsti in dalekosežnosti kršitve. Činitveni zahtevki nastajajo iz realnih kršitev in gredo za realno restitucijo (institucijo); ugotovitvene zahtevke povzroči verbalna kršitev, ter streme za odpravo stanja ogroženosti. Ti razliki nista tako bistveni, da bi odtegovali ugotovitvene zahtevke zastaranju. § 1487 o. d. z. resnično uzakonjuje poseben zastaralni rok za ugotovitveni zahtevki, »ovreči poslednjo voljo«. Priznavam pa, da je zastaranje ugotovitvenih zahtevkov (zlasti ob rednem 30letnem zastaralnem roku) skrajno nepraktično. Kajti zastaranje ugotovitvenega zahtevka in z njim legitimiranje stanja ogroženosti (ob nepoškodovanosti realnega stanja, ki prihaja gospodarski edino v poštev) nikomur ne škoduje. Vrh tega skrbe formalna prava (civ. pravdna postopanja) za to, da se ugotovitveni zahtevki ne smejo zavlačevati, ker postajajo sicer nedopustni.

Iz povedanega bi sledilo, da pristnih izjem nezastarljivih imovinskopravnih pravic ni. Vendar poznajo primerjane zakonodaje dve taki:

1. Lastninska pravica je podvržena zastaranju le ob kršitvi, ne ob samopoškodbi; neizvrševanje lastninske pravice po lastniku torej ne škoduje obstoju njegove pravice (§ 1459 odz., čl. 2262 c. c., ki pa je potreben utesnjevalne razlage). Notranji razlog za to pristno izjemo izhaja *argumento a contrario* iz § 1479: Lastninska pravica je edina pravica, ki ni na breme drugih (»Recht gegen Dritte«, § 1288 čsl.: »právo zatěžující jiného«) t. j. ki se realizira brez obremenitve drugih oseb, v nasprotju k vsem drugim pravicam, obligacijskim (terjatvam) ali stvarnopravnim (služnostim). Zato je ob poškodbah drugih pravic (i ob kršitvah i ob samopoškodbi) vedno interesirana neka »druga« sc. obremenjena oseba na tem, da se stanje poškodovane pravice perpetuira in z zastaranjem legitimira. Tako tudi še ob kršitvah lastninske pravice, kjer ima ta interes (navadno) kršilec. Ob samopoškodbi lastninske pravice pa ni nobenega takega interesenta, kar je po m. m. razlog, da zgolj zanemarjane lastninske pravice ne morejo zastarati. Prav to velja za sorodne negmotnopravne pravice, ki so pa po večini utesnjene drugače (časovno).

2. Zastavnopravno zavarovane terjatve ne zastarajo, dokler in kolikor so krite z vrednostjo premične zastave (§ 1483 o. d. z.). Ako ne bi imeli te posebne določbe, bi veljalo za zastaranje terjatev in za nje danih zastav to le: Zastaranje terjatev (kot glavne pravice) bi bilo

neodvisno od zastaranja zastavne (kot akcesorne) pravice, in bi mogle terjatve, zlasti kadar je bilo njih zastaranje pretrgano, preživeti za nje dano varnost. Zastaranje zastavne pravice pa bi bilo odvisno od zastaranja terjatve, ker zastavna pravica kot akcesorna ne more preživeti glavne pravice, kateri služi. Tak je resničen pravni položaj po o. d. z. pri hipotekah, za katere nimamo posebnih določb. Seveda pa najčešče obe zastaranji, terjatve in nepremične zastave, pričenjata istočasno teči (z neplačilom terjatve ob dospevanju, ko prične non usu zastarati tudi zastavna pravica) in se v istem času (30 letih) dovršita. Posebna določba § 1483 velja le za terjatve, zavarovane z ročno zastavo. Na njej moti predvsem, da govori 1. stavek o nemožnosti zastaranja »zastavne pravice« (radi njenega neizvrševanja), dokler ima upnik zastavo v roki, a 3. stavek o nemožnosti ugašanja »terjatve« po zastaranju, kolikor je krita v vrednosti zastave. Pravilna je zadnja dikcija, ker ne more, kakor rečeno, zastavna pravica nikdar preživeti terjatve, v katere varnost služi. Posebnost določbe § 1483 o. d. z. je torej ta, da podaljša ročna zastava, dokler je v roki upnika in kolikor mu nudi kritje, življenje z njo zavarovane terjatve. Enako določbo poznajo § 1374 nač. čl., § 936 grdj. zak. in §§ 2262, 2180 al. 2 code civil. Nem. drž. zak. (§ 223) in črn. imov. zak. (čl. 625 al. 2) pa uzakonujeta isto pravno misel tudi v hipotečnem pravu tako, da tudi hipotekarne terjatve ne morejo zastarati, dokler obstoji zadostna nepremična zastava; nem. drž. zak. celo na korist terjatvam, za katerih zavarovanje so bile prenesene pravice fiduciae causa, črnogorski tudi za antihretično zavarovanje terjatve. — Z razlogom, zakaj so zastavnopravno zavarovane terjatve odtegnjene zastaranju, so se bavili najuglednejši civilisti vseh narodov, ne da bi se zedinili. Po m. m. računajo zakonodajci s psihologijo upnika: Kadar terjatev ni zavarovana in ob dospevanju ni plačana, je poškodba pravice podana ne le objektivno, ampak jo upnik tudi subjektivno občuti in zato reagira. Kadar pa je terjatev zavarovana, je upnikova pravica ob dospevanju in neplačilu sicer tudi poškodovana, a upnik te poškodbe glede na svoje kritje v zastavi ne občuti in zato čisto opusti reakcijo. Ta psihologija je umestnejša pri terjatvah, zavarovanih s premičninami (ki jih imajo upniki ob poškodbah v roki), kakor pri hipotekah (kjer ostane zastava v dolžnikovi posesti); zato pozna nezastarljivost z ročno zastavo zavarovanih terjatev več zakonodaj (vse primerjane), kakor nezastarljivost hipotek. Za primer, da je terjatev zavarovana z golim poroštvom, ne pozna navzočne

norme nobena zakonodaja, ker upravičeno ne predpostavlja nobena omenjene psihologije upnika. — Drug, bolj praktičen razlog (izza III. novele) za različnost norm pri terjatvah, zavarovanih s premičninami ozir. nepremičninami, bi bil ta, da je pretežni del ročno zavarovanih terjatev podvržen kratkodobnemu (3 letnemu) zastaranju, ki se naj ob prejetem zavarovanju podaljša, dočim se dajejo hipoteke v splošnem za terjatve, podvržene dolgemu rednemu zastarnemu roku. Sicer pa menjajo v pogledu te norme iste države svoje nazore: po starem frc. pravu so bile izvzete iz zastaranja tudi hipoteke, ne le ročno zavarovane terjatve, kakor po novem code civilu. Čsl. nač. (§ 1293) razširja nezastarljivost na terjatve, zavarovane z retencijsko pravico upnika.

N a z a s t a r a n j u u d e l e ž e n e o s e b e. — Na vsakem zastaranju sta udeleženi najmanj dve osebi: p r e s k r i b e n t t. j. titular poškodovane pravice, na čigar nevarnost prične zastaranje teči in ki mu preti iz dovršitve zastaranja zguba pravice, in i n t e r e s e n t, v čigar korist prične zastaranje teči in ki se mu obeta iz dovršitve zastaranja razbremenitev (pri terjatvah razdolžitve). Obe osebi, preskribenta in interesenta, imamo pri obeh vrstih poškodbe, pri kršitvi in pri samopoškodbi, izvzemši lastninsko pravico, ki ob samopoškodbi sploh ne prične zastarati. — Glede preskribentov predpisuje § 1454 o. d. z. netočno »da morajo biti sposobni, svoje pravice sami izvrševati«; mišljeno je, da zastaranje ne more pričeti teči ozir. se dovršiti na škodo oseb, ki jim gre posebna sodna zaščita, dokler te zaščite nimajo n. pr. na škodo nedoletnikov brez zakonitega zastopstva. — Interesenti so najčešče istovetni s kršilci; vpravi radi tega kršijo tuje pravice n. pr. dolžniki, služnostni upravičenci, ker so interesirani na svoji razbremenitvi, razdolžitvi i. t. d. Vendar istovetnost osebe interesenta in kršilca ni nujna, ker se dajo kršiti pravice tudi v tujem interesu. V zadnjih primerih so na zastaranju udeležene tri različne osebe: kršilec, interesent in preskribent. — Nobenega kršilca ni, kadar je nastala kršitev pravice po dogodku (naključju), pač pa sta tudi tu interesent in preskribent. — Interesentom ni treba (kakor usukapientom po § 1453 o. d. z.) pridobitne sposobnosti, ker z dovršitvijo zastaranja ničesar ne pridobe, ampak se le razbremene.

P r e k i n i t e v z a s t a r a n j a. — Da prične zastaranje teči, je nekaj vsakdanjega; nekaj izjemnega, da se zastaranje dovrši. Navadno se pričeto zastaranje pred dovršitvijo »prekine«. Prekinitev zastaranja je različna ob kršitvah in

ob samopoškodbah, a primerjane zakonodaje govore o prekinitvi le pri prvih. Ob samopoškodbi izhaja iz narave stvari same, da se prekine zastaranje z zopetnim povzemom izvrševanja zanemarjene pravice, preden poteče zastaralni rok. Za prekinitvev zastaranja ob kršitvah poznajo primerjane zakonodaje dva načina: prostovoljno pripoznanje obstoja kršene pravice po interesentu in citacijo interesenta pred justico.

Pripoznanje mora izjaviti preskribentu interesent, ne kršilec (kadar ne bi bil identičen z interesentom). § 1311 čsl. pravi »tisti, ki se hoče na zastaranje sklicevati«. Izjaviti ga more izrečno ali concludenter n. pr. (po § 208 nem. drž. zak., čl. 633 a imov. z.) z zavarovanjem dospele neplačane terjatve. Po nobeni primerjanih zakonodaj pripoznanje ni vezano na kako obliko. Često je združeno in izhaja implicite iz interesentove obljube, da bo spolnil preskribentov zahtevek v kesnejšem roku. Izhaja tudi iz delne spolnitve tega zahtevka (naplačila, plačila obresti, § 208, čl. 633 a cit.); kadar spolni interesent zahtevek polno, poškodovana pravica ugasne, in ni treba prekinitve zastaranja. Pri odškodninskih zahtevkih zadostuje, da se pripozna njih temelj. Pripoznanje kot prvi zakonitih načinov prekinitve zastaranja je urejeno (razen na že cit. mestih) v § 1497 o. d. z., § 945 grdj. zak., čl. 2248 c. c. in § 23 blg. zak.

Citirani more biti interesent pred justico na več načinov, a zastaranje prekinejo le tisti načini, ki so izrečno uzakonjeni od posameznih zakonodaj kot prekinjevalni razlogi. Take prekinjevalne razloge spoznamo spodaj. Tukaj omenim le, da ni nujno, da se citira interesent na državno sodišče; more se citirati tudi na razsodišče, kadar je utemeljeno njegovo sodstvo (§ 220 nem., čl. 633b črn). Citacije, ki niso uzakonjene kot prekinjevalni razlogi, zastaranja ne prekinejo n. pr. prijava terjatve v zapuščinskem sodnem postopanju, še manj izvensodni opomin (čl. 633 al. 2 črn.), dasi bi bil napravljen po odvetniku. — Sodne citacije, uzakonjene kot prekinjevalni razlogi od posameznih zakonodaj, so v tako tesni zvezi s formalnim (pravdnim) pravom, da jih ni mogoče navesti izčrpno; navajam le najbolj bistvene in praktične, zlasti po določbah o. d. z. in nem. drž. zak.: a) Tožbe (§ 1497 o. d. z., § 1311 nač. čsl., § 945 grdj. zak., čl. 2244 c. c., § 209 al. 1 nem., čl. 933 b črn., § 20 blg. z.); ni razlike, so-li činitvene ali ugotovitvene. — b) Prošnje za izdajo plačilnega povelja v sodnem opominjevalnem postopanju (zak. stare Avstrije z dne 27. apr. 1873, § 209 al. 2 št. 1 nem.); ne dela razlike, ali je vložena opominjevalna

tožba ali prošnja. — c) Uveljavljanje zahtevka v tzv. adhezijskih postopanjih. — č) Uveljavljanje zahtevka med ustno sporno razpravo n. pr. z razširjenjem tožbenega zahtevka, s predlogom v smislu §§ 236, 259 staroavstr. c. pr. r., s prijavo terjatve v pobot (§ 209 al. 2 št. 3 nem.). Čl 933 b črn. pravi vobče, da nastopi prekinitev, »kadar pride obstoj dolga do razprave v kakem pravnem sporu, dasi o drugem predmetu, in se to zabeleži v sodnih spisih.« Slično § 1311 čsl.: »S tožbo so izenačeni vsi akti, ki vodijo, kakor tožba, k zadostitvi iz uradne moči.« — d) Naznanitev spora (prim. § 209 al. 2, št. 4 nem.). — e) Prijava k stečaju (§ 9 al. 1 jgsl. steč. z., § 209 al. 2, št. 2 nem.). — f) Končno prekinja izvršljive zahtevke vsak izvršilni korak (§ 209 al. 2, št. 5 nem.; frc. commandement, izjemoma saisie). — V podrobnostih so razlike celo med sistemom stare Avstrije in med nemškimi. Prošnje, predložene vrhovnemu sodišču za določitev krajevno pristojnega sodišča (po § 28 j. n.), imajo po § 210 nem. drž. zak. prekinjevalni učinek, a staroavstr. praksa ga praeter legem ni priznavala.

Vsi navedeni sodni koraki učinkujejo prekinjevalno le tedaj, ako se z njimi sproženo postopanje »v redu« (tako, kakor treba) nadaljuje (§ 1497 o. d. z.). Ne zadostuje n. pr. vložitev tožbe, temveč je treba njenega nadaljevanja do uspešne sodbe ali do poravnave. Ne zadostuje prijava terjatve k stečaju, temveč je treba njenega vzdrževanja do likvidiranja. Ako bi se vložena tožba umaknila ali ako bi bila odbita a limine fori, bi zastaranje ne veljalo za prekinjeno (§ 212 nem.); pravtako ne, ako bi se k stečaju prijavljena terjatev umaknila pred likvidiranjem (§ 214 nem.). Če se vložena in vzdrževana tožba zavrne pravnomočno in merito, je s tem izkazano, da pravice ni bilo, da torej tudi ni mogla biti poškodovana, in zastaranje sploh ni pričelo teči. Manj pravilno se sme reči (§ 1311 čsl.), da velja zastaranje v tem primeru za neprekinjeno. — V podrobnostih je tudi o vprašanju, kdaj je postopanje »v redu« nadaljevano, polno sporov, divergentnih rešitev in zevajočih vrzeli. K takim sporom spada zlasti vprašanje, kako vpliva po strankah dogovorjeno mirovanje postopanja na nastopivšo prekinitev: Po § 211 nem. drž. zak. preneha prekinitev z zadnjim pravnim dejanjem strank ali sodišča. Manj stroga je bila praeter legem praksa v Avstriji: Radi golega dogovora strank na mirovanje postopanja prekinitev še ni prenehala; sporno pa je ostalo, ali je prenehala že s potekom trimesečne (minimalne) mirovne dobe ali šele (po več judikatih) z nepri- merno dolgim zavlačevanjem povzema mirujočega postop-

panja. Primernejša od obeh rešitev, nem. in staroavstr., se zdi ona čl. 2247 c. c., po kateri prestane prekinjevalni učinek po treh letih mirovanja pravde. — Drug spor se tiče odgovora na vprašanje, ali prekine zastaranje izvršljivih zahtevkov izvršilni predlog odn. pravnomočna dovolitev izvršbe po sebi ali le v zvezi z nadaljevanjem izvršbe do njene oprave (anal. ex 1497 o. d. z.). Na noben način ne velja zastaranje za prekinjeno, če se izvršilni predlog umakne, ali če se dovoljena izvršba na zavezančev predlog razveljavi (§ 216 nem.). — Zadovoljivo more rešiti vse te spore le bodoči zakonodavec.

Učinek prekinitve je v tem, da pravno ne upoštevamo odlomka zastaralnega roka poteklega do prekinitve (§ 217 nem.). Ako trdi čl. 634 črn. in tudi mnogi civilisti, da prične s prekinitvijo zastaranje znova teči, to ni točno. Za pričetek otvoritve novega zastaranja je marveč treba nove p o š k o d b e. Ako se je n. pr. zastaranje prekinilo s tem, da je dolžnik pri upniku izposloval odlog plačila, novo zastaranje ne prične teči z dovolitvijo odloga, marveč šele s potekom novega plačilnega roka (če se ga dolžnik ne drži). — Kadar se po pravnomožni zavrnitvi tožbe dovoli obnova postopanja, in se v obnovljenem postopanju tožbi ugodi, velja za prekinjeno zastaranje, ki je nastopilo po vloženem prvi tožbi, tako da ne more tožniku škodovati, (čl. 35 uvodn. zak. k jgsl. c. pr. r., še širše § 1311 al. 2 člsl.). — Ako se vtoži le del terjatve, nastopi prekinitve le v pogledu tega dela, razen če se je zahtevala z delno tožbo hkratu ugotovitev glede vse terjatve. — §§ 24—26 blg. zak. in čl. 951 imov. zak. poznajo še (prav umestne) določbe o učinkovanju prekinitve zastaranja, dosežene (od upnika) proti enemu solidarnih dolžnikov ali proti glavnemu dolžniku, na breme vseh ostalih sodolžnikov ozir. na breme poroka, in o analognem učinkovanju, doseženem (proti dolžniku) od enega solidarnih upnikov, na korist vseh soupnikov.

(Konec prih.)

Redna sodišča, njih stvarna in krajevna pristojnost po grajansko- pravdnem postopniku.*

Dr. Pajnič Edvard.

§ 1. Uvodne pripombe.

V tej razpravi poskušamo na kratko primerjati določbe novega grajanskopravnega postopnika, kolikor se tičejo sodišč in njih stvarne ter krajevne pristojnosti z dosedanjim pravnim stanjem pri nas. Avstrijska jurisdikcijska norma v besedilu po noveli z dne 1. junija 1914. se je po svoji uporabi in v poedinih določbah pri nas po prevratu že izdatno izpremenila. Tako je naravno, da opazujemo v prvih določbah novega zakonika o grajanskopravnem postopku (§§ 1. do 101. gr. p. p.) izdatno predrugačenje predpisov avstrijske jurisdikcijske norme.¹ Zakonodajec se je moral ozirati na že dovršeno ali predvideno bodoče izenačenje po mnogih zakonih zasebnopravne ali javnopravne narave, s katerim naj se izbriše dosedanje pestro stanje, ustvarjeno po šestih

* Kratice: Z. o sodnem postopku v grajanskih pravnih z dne 13. jul. 1929. Sl. Nov. 3. avg. 1929. št. 179/LXXV; gr. p. p. Uvodni zakon za zakonik o sodnem postopku v grajanskih pravnih z dne 9. jul. 1930. Sl. Nov. 30. jul. 1930. št. 171/LXV z novelama z dne 3. sept. 1931. (Sl. Nov. 202/LXV) in z dne 27. decembra 1932. (Sl. Nov. 304/CXIV); uv. z. Z. o izvršbi in zavarovanju z dne 9. junija 1930. Sl. Nov. 23. julija 1930. št. 165/LXII; izv. z. Z. o sodnikih rednih sodišč z dne 8. januarja 1929. Sl. Nov. 11. januarja 1929. št. 9/IV; z. s. r. s. Z. o ureditvi rednih sodišč z dne 18. januarja 1929. Sl. Nov. 25. januarja 1929. št. 20/X; z. u. r. s. Stečajni zakon in zakon o prisilni poravnavi izven stečaja z dne 22. nov. 1929. Sl. Nov. 1. dec. 1929. št. 282/CXV, Ur. l. št. 255/33, steč. z. in z. pris. porav. Z. o advokatih z dne 17. marca 1929. Sl. Nov. 19. marca 1929., št. 65/XXVIII; z. advok. Avstrijski civilnopravni red z dne 1. avgusta 1895. drž. z. 113 z novelo o razbremenitvi red. sodišč z dne 1. jun. 1914. drž. z. 118; av. c. pr. r. Avstrijski izvršilni red z dne 27. maja 1896. drž. z. 79 (z nov.); av. izv. r. Avstrijska jurisdikcijska norma z dne 1. avg. 1895. drž. z. 111 (z nov.); av. j. n. Uvodni zakon k av. c. pr. r., izv. r., j. n.: Uv. z. k av. Dopolnilo III. k 4. izdaji Neumannovega komentarja k av. j. n. in c. pr. r. od profesorjev dr. Kreka in dr. Škerlja: Kre.Šk. Komentar gradjanskog parničkog postupka sa uvodnim zakonom: dr. Franjo Goršič 1933. Goršič kom. Ur. o poslovanju sodišč prve in druge stopnje z dne 25. oktobra 1932. Sl. Nov. 28/1. 1932, št. 20/VII-58: posl. ur.

upravnopravnih področjih naše države. Ni pa bilo mogoče povsem prezreti posebnih gospodarskih, socialnih in verskih razlikosti v naši kraljevini.²

Prvi oddelek (§§ 1. do 101. gr. p. p.) novega zakonika ne vsebuje določb, ki se tičejo sodstva in pristojnosti v nespornih stvareh,³ dalje ne predpisov o sodni pisarnici ter izvršilnih organih (§§ 16. — 18. av. j. n.), kar je pridržano posebnim zakonom, odnosno uredbi o poslovnem redu (čl. 49., odst. 2. Uv. z.). Je pa tukaj več določb, ki jih av. jurisdikcijska norma nima, ali pa so vsebovali te predpise drugi zakoni (§§ 9., 19., 45. gr. p. p.).

Podrobno bo mogoče opozarjati šele v teku te razprave na bistvene razlikosti med predpisi, obveznimi doslej in predpisi, ki se bodo uporabljali po 1. aprilu 1933.

(Prip. k § 1.)

¹ Tudi drugi civilni pravdni postopniki, zlasti madžarski z dne 8. januarja 1911. zak. čl. I. iz l. 1911. niso bili brez vpliva.

² Razlikosti glede sojenja bodo tudi še po 1. aprilu 1933. n. pr. v bračnih stvareh (čl. 6. Uv. z.), zatem v nekaterih drugih stvareh, o čemer govore zlasti to čl. 14. do 18. Uv. z.

³ Do uveljave v načrtu izgotovljenega zakona o nespornem postopku za vso državo ostanejo v veljavi predpisi av. j. n., ki se nanašajo na ta postopek in prav tako tudi §§ 50., toč. 4 in 5., 78. av. j. n. glede fidujskih komisnih in fevdnih stvari, dokler se ne proglasi zakon o likvidiranju teh odnošajev. (Prim. Goršič kom. k čl. 2. uv. z. str. 25. in str. 338.)

§ 2. Sodišča in njih področje v grajskih pravnih stvareh vohče.

Razločevati je med rednimi sodišči, h katerim prištevamo sreska, okrožna in trgovinska sodišča, apelacijska sodišča ter kasacijsko sodišče, in izrednimi sodišči, o katerih govore posebni zakoni.¹ Izredna sodišča so med drugimi obrtna sodišča,² uprava za zaščito industrijske svojine,³ šerijatska,⁴ duhovna sodišča,⁵ invalidska sodišča,⁶ dalje vrsta obligatornih in fakultativnih razsodišč (čl. 4., toč. 20. in čl. 5. uv. z.). Kar se tiče področja sodišč v grajskih pravnih stvareh, je treba to področje tudi ograditi nasproti nespornemu in kazenskemu postopku, dalje proti odločevanju upravnih oblasti.⁷

Opozoriti je treba na to, da vsebujejo predpise o sodni oblasti rednih sodišč za območje vse države posebno še zakoni o izvršbi in zavarovanju, stečajni zakon in zakoni o prisilni poravnavi izven stečaja. Določba čl. 4., toč. 16. uv. z. kaže še posebej na zakone, uredbe in naredbe, s katerimi se izjemoma določa pristojnost rednih civilnih sodišč. Po za-

konih in uredbah, izdanih po prevratu za vso državo in po zakonih, bodisi že od prej veljavnih ali tudi na novo izdanih le za eno od šestih pravnih področij (čl. 14. do 18. uv. z.), so ustanovljene izjeme glede raznih sporov zasebnopravne narave v pristojnosti rednih sodišč in celo glede veljave poedinih propisov grajanskega pravnega postopnika. Za področje apelacijskih sodišč v Ljubljani in v Splitu je važno, da ostane tu v veljavi opominjevalni postopek (čl. 14., toč. 1. uv. z.).⁸ Le v tem prvem oddelku vsebuje gr. p. p. predpise o pristojnosti glede bračnih sporov,⁹ dasi je pridržano v večjem delu naše države ali bolje rečeno, glede večjega dela prebivalcev sojenje v teh sporih izrednim sodiščem.¹⁰

(Prip. k § 2.)

¹ Uv. z. čl. 4. do 7. Glej Kre-šk. str. 49. in Goršič. kom. prip. k § 1. str. 164 — 182.

² §§ 434., odst. 3. in 428. z. z dne 5. novembra 1931. Sl. Nov. 9. nov. 1931. št. 262/LXXXI in av. z. z dne 27. sept. 1896. drž. z. 218. (čl. 4., toč. 18. uv. z.).

³ Z. z dne 17. dec. 1922. odn. 27. aprila 1928. Sl. Nov. 22. št. 69/IX in 28. št. 116/XXXIX: § 153. v nasprotju s § 147.

⁴ Z. z dne 10. marca 1929. Sl. Nov. 28. marca 1929. št. 75/XXIX. Goršič kom. k § 48. gr. p. p. str. 337. nasl.

⁵ Z. o ustavi srbske pravosl. cerkve z dne 16. januarja 1931. Sl. Nov. 24. nov. 1931. št. 275/LXXXVI. Glede obveznosti sodb duhovnih sodišč o veljavnosti braka prim. Goršič kom. str. 169. spodaj.

⁶ Invalidski zakon z dne 4. junija 1929. Sl. Nov. 13. jun. 1929. št. 161/LXVI.

⁷ Goršič kom. k § 1. c. pr. r. str. 182 — 194 (III), str. 194 — 202 (IV), str. 202 dalje (V).

⁸ Tudi v področju apelacijskega sodišča v Novem Sadu ostanejo v veljavi po čl. 16. uv. z. predpisi §§ 588. do 605. madj. civilprav. postopnika z. č. I iz 1911 o tam urejenem opominjevalnem postopku.

⁹ Čl. 6. uv. z. pooblašča ministra pravde, da izda posebno uredbo o sodnem postopku v teh sporih. Prvotni načrt graj. pravnega postopnika je v §§ 696. do 713. vseboval izčrpne predpise o postopku v bračnih stvareh. Sicer se tiče postopka o bračnih sporih § 128., odst. 2. gr. p. p.

¹⁰ O sodnikih in sodiščih prim. še Goršič kom. str. 142 — 158.

§ 3. Sodišča prve stopnje, področje in način izvrševanja sodne oblasti.

Na prvi stopnji poslujejo sreska sodišča, okrožna in trgovinska sodišča, kolikor ni v posebnih zakonitih določbah odrejeno kaj drugega.¹

I. Sreska sodišča odločujejo kot sodišča prve stopnje o vseh grajanskih pravnih sporih, kolikor so zanje stvarno

pristojna, in sicer tudi o trgovinskih, pomorskih in rudniških stvareh.² V teh pogledih je področje sreskih sodišč glede na spremenjene določbe v stvarni pristojnosti izdatno razširjeno. Sreska sodišča delujejo nadalje redoma kot izvršilna sodišča po določbah zakona o izvršbi in utegnejo odločevati kot taka tudi o sporih v teku izvršbe.³ Dalje izdajajo sreska sodišča plačilne naloge v meničnih in čekovnih stvareh do vrednosti 12.000 Din, plačilna povelja v opominjevalnem postopku⁴ in rešujejo odpovedi zakupnih ter najemnih pogodb. Druge primere poslovanja sreskih sodišč v teku in pred početkom grajanskih pravnih sporov ali glede nanje omenjajo še posebne določbe §§ 480., odst. 3. in 529. gr. p. p.; dalje § 337., odst. 2. izv. z.

Važno in dokaj obširno je izvrševanje sodne oblasti po sreskih sodiščih kot odrejenih ali zaprošenih sodiščih (pravna pomoč §§ 34. do 38. gr. p. p.). Predpisi o pravni pomoči med sodišči (§§ 3., 105. z. u. r. s.) ne izpreminjajo bistveno sedanjega pravnega stanja. Opozoriti je treba predvsem še na dolžnost posebno sreskih sodišč, da nudijo pravno pomoč raznim izrednim sodiščem, n. pr. obrtnim sodiščem, razsodiščem ter oblastvom po posebnih predpisih,⁵ kolikor je zaproseno sodišče za to pravno pomoč pristojno in je zaproseno sodno dejanje dopustno po zakonu (čl. 22. uv. z.).

V vseh gorenjih primerih izvršuje pri sreskih sodiščih sodno oblast sodnik poedinec (§ 6. z. u. r. s.). O vsakoletni razdelitvi dela med sodnike poedince sreskega sodišča, dalje o zamenjavi oviranega sodnika poedince govore določbe zakona o ureditvi rednih sodišč (§§ 9. in nasl.).⁶

2. Okrožna in trgovinska sodišča delujejo kot prvostopna sodišča v vseh grajanskih pravnih sporih, ki ne spadajo pred sreska sodišča. Prvostopno rudniško sodstvo vrše okrožna sodišča na sedežu apelacijskih sodišč za vse področje dotičnega apelacijskega sodišča, v pomorskih stvareh pa okrožna sodišča na Sušaku, v Splitu in v Dubrovniku (§§ 15., odst. 1. in 29. z. u. r. s.). Posebna trgovinska sodišča bodo v Beogradu in v Zagrebu (§ 27. z. u. r. s.). Za ostala področja države vrše trgovinsko sodno oblast okrožna kot trgovinska sodišča (§ 14., odst. 2. z. u. r. s.).

A. Pri okrožnih in trgovinskih sodiščih izvršujejo sodno oblast senati treh sodnikov,⁷ in sicer v imovinskih sporih tedaj, kjer ne nastopa sodnik poedinec. Ti senati kot trgovinski in rudniški odločujejo v trgovinskih in pomorskih ali v rudniških stvareh (§§ 14., 15., 27. do 30. z. u. r. s.), a v teh primerih nastopa namesto enega poklicnega sodnika

častni sodnik iz kroga trgovcev ali iz kroga brodarških ter rudniških veščakov.⁸

Za razprave, ki bi utegnile dlje trajati, se privzemajo po eden ali po več dopolnilnih sodnikov, ki prisostvujejo razpravi v to svrhu, da nastopijo med razpravljanjem na mesta naključno zadržanih sodnikov. Poseben primer dopolnilnega sodnika imata v mislih §§ 58. in 59. gr. p. p., ki govorita o primeru prigovora zoper pristojnost rednega ali pa posebnega trgovinskega, pomorskega ali rudniškega senata, o čemer se odloči šele po končani razpravi.

B. Sodnik okrožnega ali trgovinskega sodišča posluje kot sodnik poedinec po predpisih, veljavnih za postopek pred zbornimi sodišči v vseh imovinskopravnih stvareh, kjer vrednost pravnega predmeta ne presega 30.000 Din. To velja tudi tedaj, kadar se skrči do pričetka ustne sporne razprave vrednost spornega predmeta na ta znesek ali pod ta znesek. Če se je pa po pričetku ustne razprave razširila vrednost spornega predmeta nad znesek 30.000 Din, ostane sodnik poedinec tudi za razširjeni zahtevék.⁹

Če se po vloženi tožbi, a šele po prvem naroku pred ustno razpravo razširi (v pripravljalnem spisu) tožbeni zahtevék, ni izvesti ustne sporne razprave pred senatom. Razširjenje v pripravljalnem spisu nima ob sebi pomena, če se pri sporni ustni razpravi ustno ne objavi. Pravdne stranke se smejo zediniti, da razpravljata in sodi tudi v sporu z vrednostjo pravnega predmeta nad 30.000 Din sodnik poedinec.¹⁰ Če pismeni sporazum v tem primeru ni že priložen tožbi, a če vkljub temu nastopi sodnik poedinec sicer neupravičeno, pa se poda toženec v razpravljanje, ne da bi ugovarjal sestavi sodišča, razpravlja in sodi nato sodnik poedinec.¹¹

Sodnik poedinec zbornega sodišča prve stopnje nastopa glede na vrednost pravnega predmeta v pravnih, omejenih v §§ 91. in 92. gr. p. p.,¹² dalje v sporih, navedenih v § 75. gr. p. p., dasi bi jih izven teh primerov moral reševati sreski sodnik. Glede sporov po §§ 75. in 92. gr. p. p. pravi čl. 23. uv. z., da se vobče rešujejo po predpisih, ki veljajo za postopek pred zbornimi sodišči prve stopnje in to tudi takrat, kadar bi sicer spadali v pristojnost sreskega sodišča. Le za pretresanje in reševanje bagatelnih stvari so odločilni predpisi §§ 543. do 554. gr. p. p.).¹³

Le en sodnik deluje kot sodnik poedinec ne glede na vrednost ali kakovost stvari pri prvem naroku (§ 334. gr. p. p.) ter razpravlja in odloči o prigovorih in incidenčnih

vprašanih, ki so se pojavili na prvem naroku ali v zvezi z njim.

Sodnik poedinec kot tak ali kot v to poverjeni član senata trgovinskega sodišča rešuje samostojno predloge na izdajo plačilnih nalogov po predpisih mandatnega, meničnega ali čekovnega postopka (§ 5., odst. IV. gr. p. p.), seveda le v primerih nad 12.000 Din upoštevne vrednosti.

Poedine sodne posle vršita sama zase predsednik zbornega sodišča prve stopnje ali pa predsednik onega senata, ki mu pripada dotična stvar (§ 32. gr. p. p.). Senat sme poveriti poedine sodne posle v pravni stvari enemu svojih članov kot odrejenemu sodniku.¹⁴ Glede predpisov o tem, da poveri senat sodne posle odrejenemu sodniku izven ustne razprave v postopku pred zbornimi sodišči (§ 33. gr. p. p.) po gr. p. p. napram prejšnjemu stanju skoraj ni izprememb.¹⁵

3. Apelacijska sodišča tudi v območju, kjer je doslej veljal avst. civilni pravdni red, ne bodo več poslovala kot sodišča prve stopnje v sindikatnih sporih.¹⁶ Le izjemno utegnejo nastopati, in sicer ne le apelacijsko, temveč tudi kasacijsko sodišče kot sodišča prve stopnje v sporih zbog ničnosti in na tožbe za obnovo (§ 626. gr. p. p.).

(Prip. k. § 3.)

¹ Le izjemno poslujejo apelacijska in kasacijska sodišča kot sodišča prve stopnje, o čemer bo govor še kasneje.

² §§ 541. in 581. gr. p. p. Glej tudi §§ 15., toč. 1. in 29. z. u. r. s.

³ §§ 21., 34., 35., 36., 195., 212., odst. 2. itd. izv. z.

⁴ Do vrednosti 6250 Din: čl. 14., toč. 1. uv. z., a le v področjih apelacijskih sodišč v Ljubljani in v Splitu. Izjemno utegne tu poslovati sodnik poedinec okrožnega sodišča: § 75. gr. p. p. in čl. 23. uv. z.

⁵ N. pr. po § 84. z. o zaščiti industrijske svojine (glej prip. št. 3. k § 2. zgoraj).

⁶ Sodnijski pomočniki (pripravniki, pristavi in sekretarji) smejo nadomeščati le v izjemnih primerih (v pravni pomoči) sodnika poedince. (§§ 66. do 68. z. u. r. s.)

⁷ Vsakoletna razdelitev dela, sestava senatov vobče in posebej za sodne počitnice: §§ 9., 19. in 20. z. u. r. s.

⁸ §§ 73. — 77. z. u. r. s. Za primer, da hoče tožitelj stvar v vrednosti nad 30.000 Din spraviti pred trgovinski, (pomorski) ali rudniški senat, mora že v tožbi izrecno poudariti, da vlaga tožbo pri okrožnem kot trgovinskem, pomorskem, rudarskem sodišču (§ 321., odst. 3. gr. p. p.).

⁹ Besedilo §§ 47., I., 48. gr. p. p. ima v mislih zgolj senate zbornih sodišč in tukaj niti ni citiran § 6. gr. p. p., navzlic temu spadajo v §§ 47. I. in 48. gr. p. p. omenjeni spori pred sodnika poedince okrožnega ali trgovinskega sodišča, če gre za vrednosti od 12.000 do 30.000 Din. Nekaj podobnega utegne veljati tudi glede sporov, ki se vlagajo po § 3. zak. z.

dne 5. marca 1869. drž. z. 27. (čl. 14., toč. 2. uv. z.) Goršič kom. k čl. 14. toč. 2. uv. z. in k §§ 47. ter 48. gr. p. p. Verona-Zuglia kom.: Prip. 2. k § 6. gr. p. p.

¹⁰ Glede kumulacije več tožba — zahtevkov — in vpliva posamičnih ali skupne vrednosti na sestavo sodišča bo govor še kasneje.

¹¹ Tak ugovor je prav za prav le ugovor zoper neko prorogabilno stvarno pristojnost, le da tu ne velja glede vložitve strogo pravilo § 335. gr. p. p., temveč zadošča ugovarjanje takoj ob pričetku ustne razprave, a pred početkom razpravljanja o stvari.

¹² Tožbe, ki pomenijo glavno intervencijo in tožbe zastopnikov na plačilo stroškov ali nagrade (§§ 117. gr. p. p. in 29., 32. z. advok.).

¹³ V teh sporih ni potreba, da bi bile stranke zastopane po advokatih. Sodnik poedinec sme izdajati v teh sporih tudi plačilna povelja v opominjevalnem postopku (čl. 14., toč. 1. uv. z.). (§ 128 gr. p. p. — G. kom. str. 442.)

¹⁴ § 26. z. u. r. s. in § 32. gr. p. p. Posamezne primere po gr. p. p., ki gredo sem, navaja Goršič kom. k §§ 5. in 6. ter k 32., 36. gr. p. p. str. 274., 306.

¹⁵ O odrejenem sreskem sodniku je bil že zgoraj govor. Glej tudi §§ 22., 68., 87. z. u. r. s. o tem, da se utegnejo v posebnih primerih funkcije odrejenega sodnika poveriti tudi pomožnim sodnikom in celo članom sodne pisarnice. Glede odločb odrejenih sodnikov in njih preizkusar: § 610. gr. p. p. (§ 516. av. c. pr. r.).

¹⁶ Av. z dne 15. junija 1872. drž. z. 112. je razveljavljen po čl. 2. uv. z. Manjkajo predpisi o sindikatnem postopku §§ 600. do 602. av. c. pr. r., glej tudi čl. 25. z. s. r. s. v obliki po čl. 47. uv. z. ter §§ 46., toč. 4. in 76. gr. p. p.

§ 4. Sodišča druge stopnje in kasacijsko sodišče.

Sodišča druge stopnje, ki odločajo o pravnih sredstvih zoper odločbe sodišč prve stopnje, so okrožna in apelacijska sodišča.

1. Okrožna sodišča odločajo o prizivih in rekurzih zoper odločbe sreskih sodišč v običnih senatih treh sodnikov. Tudi tukaj nastopajo trgovinski, pomorski (§ 29. z. u. r. s.) ali rudniški (§ 15., odst. 1. z. u. r. s.) senati, kadar je odločilo sresko sodišče v izvrševanju trgovinske ali pomorske, odnosno rudniške sodne oblasti.¹ Kjer je poleg okrožnega sodišča posebno trgovinsko sodišče,² nastopa to kot sodišče druge stopnje v postopku o pravnih sredstvih zoper odločbe sreskega sodišča v pravkar omenjenih pravnih stvareh.

2. Apelacijska sodišča kot sodišča druge stopnje odločajo o pravnih sredstvih zoper odločbe okrožnih in trgovinskih sodišč kot sodišč prve stopnje. Pri apelacijskih sodiščih posluje v grajsko pravnih stvareh senat petih sodnikov.

a kadar gre za sodbe ali druge odločbe sodišč prve stopnje, ki jih je tamkaj izrekel sodnik poedinec, nastopajo senati treh sodnikov (§§ 34., 36., 37. in 9., 20. z. u. r. s.). Apelacijsko sodišče odloča o nesoglasjih med zaprošenim in prosečim sodiščem v stvareh vzajemne pravne pomoči (§ 38. gr. p. p.). Apelacijsko sodišče vrši tudi še druge važne naloge v stvareh nadzora ter sodne uprave.³

Kasacijsko sodišče odločuje v raznih vprašanjih glede pravnih sredstev zoper odločbe, ki jih izreko na drugi stopnji v grajsko pravnih stvareh okrožna ali pa apelacijska sodišča. Vršiti pa sodno oblast kasacijsko sodišče redoma v senatih petih sodnikov, od katerih eden predseduje.

Velja povedati že na tem mestu, da ni dopustna revizija na kasacijsko sodišče zoper sodbo prizivnega sodišča, s katero je bila potrjena sodba prvostopnega sodišča, to pa le tedaj, če ne presega vrednost spornega predmeta, o katerem je odločilo prizivno sodišče, 5000 Din.⁵ Odločbe prizivnih sodišč v bagatelnih stvareh ni moči dalje pobijati.

Kasacijsko sodišče odločuje v raznih vprašanjih glede pristojnosti sodišč, kjer ima pravico do delegacije ter rešuje tudi kompetenčne spore med sodišči,⁶ o čemer bo še govor. V § 9. gr. p. p.⁷ so naštetih primeri, kjer apelacijsko in kasacijsko sodišče odločata izven senata po sporazumu referenta s predsednikom senata.

Kjer je bilo apelacijsko sodišče izjemoma sodišče prve stopnje (§ 626. gr. p. p.), tamkaj nastopa kasacijsko sodišče kot sodišče druge stopnje.⁸

(Pri p. k § 4.)

¹ Sestava trgovinskih in rudniških senatov glej zgoraj § 3 te razprave. Odločbe sreskih sodišč morajo imeti v teh primerih dodatek po § 541 gr. p. p. (§ 581 gr. p. p.)

² V Beogradu in v Zagrebu: § 27 z. u. r. s.

³ Goršič kom. k § 7 gr. p. p. str. 277, 278, (čl. 9. in 28. z. s. r. s.; § 13. z. advok.) Z. o sedežih ap. sod. z dne 24. dec. 1932. Sl. Nov. 28. dec. 1932 št. 302/CXIII.

⁴ Čl. 46. uv. z. (čl. IX. k av. j. n. Kre-šk. str. 34.), § 103 z. u. r. s.

⁵ Po § 596 odst. 4. gr. p. p. je sicer tudi v nekaterih teh stvari dopustna revizija. Glede revizijskih rekurzov velja § 613 gr. p. p.

⁶ §§ 25, 27, 28, 40 odst. 2. 42, 64 z. stav. gr. p. p. in §§ 48 odst. 1 ter 104 z. u. r. s. Glej tudi § 2 toč. 2. nov. z dne 27. dec. 1932. k. uv. z.

⁷ Avstr. zak. z dne 24. febr. 1907. drž. z. št. 41.

⁸ Izven področja po gr. p. p. posluje kas. sodišče kot disciplinsko sodišče po čl. 28 odst. 2. in 37. z. s. r. s.

§ 5. Odločanje v senatih.

Odločanje v senatih se izvršuje redoma v nejavnih sejah, kjer sledi posvetovanju glasovanje (§§ 10 do 13 gr. p. p.¹ Če ni treba poprejšnjega posvetovanja, se vrši odločanje z glasovanjem tudi (na tiho) kar med javnim zasedanjem, seveda obično le tedaj, če soglašajo vsi člani senata.² Po stopnji mlajši sodniki glasujejo pred starejšimi in končno odda svoj glas predsednik. Ta predpis ima svoj pomen tedaj, če posluje eden senatnih članov kot poročevalec, le glede glasovanja v senatih petorice. Poročevalec namreč odda svoj glas pred vsemi.³ Častni sodniki glasujejo takoj za poročevalcem, kjer pa poročevalca ni, pred drugimi sodniki.

Če se razdele glasovi na dvojje ali več mnenj, kadar gre za odločitve o vsotah ali količinah,⁴ se postopa na sličen način, kakor smo postopali pri nas doslej.

Posamezni član senata je vezan na svoj oddani glas šele tedaj, ko je ugotovil predsednik senata posledek glasovanja, sme pa še odstopiti po tem trenutku od svojega vota, ako na to pristane večina senata. (§ 512 gr. p. p.).

(Prip. k § 5.)

¹ To so zgolj okvirni predpisi za primere po §§ 5, 7, 8, gr. p. p. iz treh ali petih sodnikov sestavljenih senatov. O senatih z več člani govore §§ 28, 37, 38, 51 z. u. r. s. Podrobna obrazložba je pridržana novemu pooblovniku. §§ 116 do 122 in 281 posl. ur.

² Načelo neposrednosti v nejavnih sejah je poudarjeno v §§ 508, 571 toč. 2, pa tudi v §§ 58, 59 gr. p. p.

³ Poročevalec: §§ 350 (345, 346), 509, 511, 567, 580, 607. gr. p. p.

⁴ Prip. § 12. av. j. n., toda §§ 77, 78 našega kaz. post.

§ 6. Izključitev in odklonitev sodnikov.

1. Nove določbe v §§ 15 do 23 gr. p. p. (§§ 19—27 av. j. n.) se razločujejo v marsičem od dosedanjih, zlasti že v zakonito določenih primerih izključitve, ki so naštetih v 15 toč. 1 do 8. gr. p. p. Pri tem je treba opozoriti, da so vobče razlogi za izključitev sodnikov širji kakor dosedANJI. Po § 15 toč. 5. gr. p. p. je sodnik izključen v stvareh, v katerih je ena stranka sodniku krstni boter ali če je sodnik krstni boter otrokom pravnne stranke ali če je to razmerje med stranko in sodnikovim otrokom. Iz tega bi sledilo, da ni izključen sodnik, ki je krstni boter stranke.¹ Izključen je dalje ne le oni sodnik nižjega sodišča ali razsodišča, ki je tamkaj izrekel odločbo, marveč tudi vsak, ki je sicer oddal v isti sporni stvari že svoje mnenje (§ 15 toč. 7. gr. p. p.)

Ne zadošča pa, da je pravno mnenje bilo oddano v drugem, četudi povsem sličnem primeru. Kadar pa je višje sodišče razveljavilo odločbo in vrnilo stvar spodnji stopnji v ponovno razpravo in presojo, smejo prav isti sodniki, ki so izrekli poslej razveljavljeno odločbo, zopet razpravljati in soditi.²

Izključen je še vsak sodnik v stvareh, v katerih je pravdni pooblaščenec oseba, s katero je sodnik v krvnem sorodstvu v premi črti do kateregakoli kolena ali v svaštvu do drugega kolena. Sodnik pa ni izključen, čeprav je nastopal v isti stvari kot priča (§ 451 odst. 1. gr. p. p.). Taka okolnost pa utegne utemeljevati odklonitev.

Sodnik mora naznaniti starejšini sodišča razlog, ki ga izključuje v dotični stvari od sodniškega poslovanja in zahtevati nadomestitev z drugim sodnikom, čeprav ga stranka ne bi hotela niti odkloniti. Prav tako mora ravnati starejšina sodišča, ki obvesti o tem svojega namestnika ali pa starejšino neposredno višjega sodišča.³ Mogoče se razlog o izključitvi utrdi šele med ustno razpravo na prvi stopnji. Tedaj je na novo razpravljati po zamenj izključenega sodnika po § 508 odst. 2. gr. p. p.⁴

2. Odklonitev (§§ 17 do 23 gr. p. p.) sodišča ali sodnika in cel postopek, kakor se razvije po stavljenem odklonilnem predlogu, sta urejena bistveno kakor doslej. Odločitev o takem predlogu pa sploh ni potrebna, ako postavi namestnika kar starejšina na izjavo in na priznanje dotičnega odklonjenega sodnika o resničnem obstoju uveljavljenega razloga za odklonitev. Če se pa uveri odklonjeni sodnik o nameri, da se zavlačuje postopek ali da se naj ovrže stalni razpored poslov, tedaj zavrne kar sam odklonitev in še ob sodi dotičnega predlagatelja na denarno kazen (§ 268 gr. p. p.)

3. Predpisi o izključitvi in o odklonitvi se nanašajo, kakor doslej, tudi na zapisnikarje in na osebje sodne pisarnice. O odklonitvi izvedencev govore §§ 451, 452 gr. p. p.

Po § 27 gr. p. p. odredi višje sodišče na naznanilo sodišča, zadržanega iz razlogov §§ 15, 17 gr. p. p., katero sodišče naj nastopi v dotični stvari.⁵

(Pri p. k § 6.)

¹ Pač pa je moči tega sodnika odkloniti.

² Pri postavitvah v prejšnji stan, obnovitvi spora ali v pravdi na tožbo radi ničnosti veljajo v obče ista načela, pač pa je izrečena tukaj izjema po § 637 odst. 2. gr. p. p. (§§ 623 toč. 1. in 624 toč. 3. gr. p. p.).

³ Te predpise vsebuje av. z. o organizaciji sodišč (§ 22). Postopek, v katerem deluje izključen sodnik, je ničen (§ 571 toč. 1. gr. p. p.).

Na to ničnost mora sodišče uradoma gledati do pravnomočnosti sodbe, a se utegne sodba še potem pobijati z ničnostno tožbo (§ 623 toč. 1. gr. p. p.), čeprav je opustila stranka v tem pogledu na prvi stopnji vsak ugovor. §§ 183, 184 odst. 1. in 2. (107 odst. 3.) posl. ur.

⁴ Na morda že izrečene vmesne ali delne sodbe je pa tudi še kasneje sodišče vezano (§ 512 gr. p. p.) in postanejo pravnomočne, če niso bile pobijane ali ni bilo ugodeno dotičnemu pravnemu sredstvu.

⁵ Prim. §§ 571 toč. 1. in 2., 572 in 588 gr. p. p.

§ 7. O pristojnosti vobče in o delegaciji.

1. Bilo bi pravzaprav v primerih § 30 gr. p. p. govoriti le o krajevnih omejitvah izvrševanja sodne oblasti. Vsako sodišče opravlja službene posle v mejah svojega območja in le, če bi bilo vsako odlaganje nevarno, ali če bi se moral službeni posel opraviti na meji sodnega območja, je upravičeno vsako sodišče, da na ozemlju naše države prestopi meje svojega območja, a mora o tem obvestiti takoj sodišče, v čigar območju je opravilo sodne posle (§§ 30, 31 gr. p. p.). Le izjemoma se da govoriti o pristojnosti glede inozemcev, ki ne prebivajo v mejah naše države, o čemer bo še pozneje govor. Glede na grajansko-pravdni postopnik je šteti kot inozemce vse osebe, ki nimajo državljanstva kraljevine Jugoslavije.¹ Paziti je tudi na izdeželne osebe, glede katerih velja, da se sodna oblast naših sodišč razprostira tudi na one osebe, ki uživajo po načelih mednarodnega prava pravice izdeželnosti (čl. 9 in 19 odst. 2. in 3. uv. z.), a le toliko, če in kolikor se ne podvržejo našim sodiščem. Dalje nastopajo naša sodišča tudi tamkaj, kjer se nanaša pravna stvar na nepremičnine izdeželnih oseb, ki so v naši državi ali na njih stvarne pravice na nepremičninah drugih oseb, ki so v naši državi.² Sodna oblast domačih sodišč po propisih §§ 1 do 101 gr. p. p. se izvršuje tudi v onih grajanskih pravnih stvareh, ki spadajo po meddržavnih dogovorih ali že po načelih mednarodnega prava pod našo jurisdikcijo.³

2. Za primer, da mora sicer nastopiti v sporni grajanski pravni stvari stvarno pristojno domače sodišče, a po grajansko-pravdnem postopniku ni pogojev ali možnosti za ugotovitev krajevno pristojnega sodišča, tedaj odredi na strankin predlog kasacijsko sodišče, katero sodišče naj bo krajevno pristojno (§§ 25, 64, 98 odst. 1. gr. p. p.).

Kakor doslej, bodo tudi v bodoče veljala pravila o možnosti delegacije drugega sodišča mesto pristojnega iz razlogov umestnosti.⁴

(Príp. k § 7.)

¹ Čl. 21 uv. z., a čl. IX, X in XXIX uv. z. k av. c. pr. r. (Kre. Šk. str. 33 nasl.) Z. o državljanstvu z dne 21. septembra 1928. Sl. Nov. z dne 1. nov. 1928. št. 254/LXXXIV.

² § 81 gr. p. p., glej tudi čl. 19. odst. 2. uv. z., §§ 313 gr. p. p., 31 izv. z.

³ Čl. 19. odst. 1. uv. z. Prim. zlasti čl. 42 mednarodne konvencije glede prevoza blaga in potnikov z dne 23. okt. 1924. Sl. Nov. 28. sept. 1928. št. 226/LXXIV. Goršič kom. str. 84, 85 in 257.

⁴ O nujni delegaciji po § 27 gr. p. p. smo že govorili v § 6. toč. 3. te razprave. Glede pomena kasacijskega sodišča in njegovih oddelkov glej čl. 46 odst. 1. toč. 3 uv. z.

§ 8. Preskus pristojnosti.

1. Kakor doslej je treba razločevati med stvarno in krajevno pristojnostjo, o kateri govorimo tudi kot o pod sodnosti. Za presojo, ali je pozvano sodišče pristojno, so odločilne navedbe v tožbi; vsako sodišče, na katerem je bila tožba vložena, oceni na podlagi tožiteljevih navedb, ali je pristojno. Če se sodišče ne smatra kot pristojno, uradoma zavrne tožbo (§§ 325 odst. II., 536 gr. p. p.; § 232 av. c. pr. r.). Velja pa (§ 26 gr. p. p.), da obdrži sodišče svojo pristojnost, ki je bilo pristojno ob vloženi tožbi; ta pristojnost traja naprej do konca dotične pravde, najsi se pozneje med pravdo (§ 327 gr. p. p.: § 232 av. c. pr. r.) spremene v tem pogledu ob vloženi tožbi obstoječe okolnosti, ki so bile odločilne za določitev pristojnosti. Opozoriti je treba na to, da pojmujejo določbe čl. 36 do 42 uv. z. tekočo pravdo v drugačnem smislu kakor jo razlaga § 327 gr. p. p.¹ Za pravne spore, ki že teko ob dnevu, ko postane obvezen novi graj. pravdni postopnik in ki se morajo izvesti po dosedanjih predpisih, ostanejo tudi pristojna prav ista sodišča, kamor so spadale one pravde po prejšnjih predpisih. To pravilo pa velja tudi glede pristojnosti na drugi in tretji stopnji (čl. 36 uv. z.). Pri tistih pravdnih sporih, ki se morajo dovršiti ali glede na predpise čl. 36 odst. 2. in 3. ter čl. 37 uv. z.² ali glede na sporazum strank³ po pravilih novega civilnega pravnega postopnika, se spremeni pristojnost le tedaj, če doslej pristojno sodišče po novih določbah ni več stvarno pristojno. Vse pravde, ki se morajo izvesti po gr. p. p., mora rešiti tisto sodišče, ki je po določbah §§ 44 do 48 gr. p. p. zanje stvarno pristojno.

2. Novi zakon v svojem § 40 gr. p. p.⁴ razlikuje med absolutno nepristojnostjo, kadar je pravna stvar vobče od vzeta sodni presoji, in med nedopustnostjo redne pravdne

poti, če ne sme razsojati redno sodišče radi pristojnosti izrednega sodišča ali upravnega oblastva ali pa radi tega, ker je obvezen nesporni postopek. Tu se zavrača tožba s sklepom v vsakem stadiju pravde, a ko je pravnomočno končana, utegne izreči kasacijsko sodišče, da je izvedeni sodni postopek ničen. Sicer sme pravdo sodišče postopati tako, kakor je opisano uvodoma zgoraj, po odredbi naroka za razpravo v teku nadaljnje pravde le še v primerih takozvane neprorogabilne pristojnosti, drugače (§ 101 gr. p. p.) pa le tedaj, kadar je toženec pravočasno ugovarjal pristojnosti.⁵

3. Važni so predpisi § 41 gr. p. p. o možnosti pobijanja odločb ali sodb prve stopnje glede izreka o stvarni pristojnosti. Po § 41 II. gr. p. p.⁶ ni dopustno, izpodbijati odločbe ali sodbe zbornega sodišča prve stopnje, češ, da je pristojno za to pravno stvar drugo zborni ali sresko sodišče, če je odločilo dotično zborni sodišče prve stopnje, da je stvarno pristojno ali če je razsodilo stvar po razpravljanju z obema strankama, čeprav v istini ni bilo stvarno pristojno. V slednjem primeru je pač še mišljeno, da ni ugovarjal pristojnosti toženi, torej gornja določba ne prihaja v poštev, če je zborni sodišče prve stopnje pogrešno zamudilo odločiti o ugovarjani nepristojnosti. Pri sodbah zbog zamude po §§ 492 in 494 gr. p. p. sme pa toženec še vedno pobijati pristojnost.⁷ Ostale bodo v veljavi (§ 41 III. gr. p. p.) določbe o pravnomočno izrečeni stvarni nepristojnosti in o tem, da je zborni sodišče prve stopnje začasno vezano na izrek sreskega sodišča o stvarni nepristojnosti glede na vrednost spornega predmeta (§ 46 av. j. n.). Izven gornjih primerov gledajo sodišča v celem poteku pravde na takozvano neprorogabilno pristojnost.⁸

4. Sodišče v grajanskem pravnem postopku zaradi spoznane nepristojnosti redoma zavrne tožbo (§§ 41, 325 gr. p. p.). Izjemoma jo pa odkáže po § 357 gr. p. p. (§ 261 av. c. pr. r.) pristojnemu sodišču, če je to tožitelj predlagal o priliki razprave o ugovoru zoper pristojnost, dalje ako se zborni sodišče prve stopnje smatra za nepristojno zgolj glede na vrednost pravnega predmeta (§ 55 gr. p. p. in § 60 av. j. n.). Izvrši se odkaz pristojnemu prizivnemu ali pa drugemu prvostopnemu sodišču, kadar se utrdi nepristojnost šele v prizivnem postopku (§§ 568 toč. I, 570 gr. p. p.). Odstopanje se izvršuje tudi med senati istega zbornega sodišča.⁹ Pravilno utegne biti naziranje, da sme predlagati tožitelj že v tožbi za primer izrečene nepristojnosti, da naj se odkáže tožba po §§ 357 gr. p. p. pristojnemu sodišču. Odkaz

stvari drugemu sodišču se izvrši na predlog ali uradoma tudi po določbah čl. 36 do 42 uv. z.

5. Določbe o nastalih pozitivnih in negativnih sporih glede pristojnosti med sodišči (§ 42 gr. p. p.) ter o sličnih konfliktih med domačimi in tujimi sodišči ali oblastmi (§ 43 gr. p. p.) se ne razlikujejo bistveno od dosedanjih. Slične spore o pristojnosti med sodišči in upravnimi oblastmi, dalje med rednimi in izrednimi sodišči¹⁰ rešuje kasacijsko sodišče.¹¹

Pozitivni in še bolj negativni spori o pristojnosti med sodišči se ne utegnejo pre pogosto pojavljati že glede na predpise §§ 238, 335 gr. p. p., po katerih mora gledati sodišče uradoma v vsakem položaju pravde na mogoče druge obstoječo litispendencijo, dalje pa bo take spore preprečevala tudi določba § 41 III. gr. p. p., po kateri so na pravnomočno odločbo o pristojnosti vsake vrste vezana vsa sodišča, ki dobe pozneje stvar v odločitev. Povsem tem se utegne poroditi tak spor o pristojnosti, kadar je dvoje različnih sodišč utrdilo pravnomočno v isti stvari svojo pristojnost ali pa pravnomočno zavrnilo po vsebini isto tožbo zaradi dozdevne nepristojnosti.

(Priloga k § 8.)

¹ Čl. XIX. in XX. uv. z. k av. j. n. in čl. XLVIII—XLIX uv. z. k av. c. pr. r. Prim. Dr. R. Sajovica: »Časovna veljava grajanskega pravnega postopnika« »Sl. Pravnika« št. 1—2/1933. Po § 327 gr. p. p. je odločilna vročitev tožbe tožencu, po čl. 36 odst. 1. uv. z. pa ni uporabljati predpisov novega grajansko pravnega postopnika v tistih pravdah, kjer je bil na dan, ko je postal obvezen ta zakon, že vložen odgovor na tožbo.

² V mandatnem meničnem postopku, v sporih iz rabokupnih pogodb in tudi v opominjevalnem postopku.

³ Čl. 38 uv. z. Sedaj stvarno pristojnemu sodišču se odstopi stvar po čl. 38 uv. z. na predlog.

⁴ § 42 av. j. n. Četrti odstavek tega paragrafa v § 40 gr. p. p. ni privzet, sicer je pa slednja določba z gorenjimi razločki skoraj soglasna § 42 odst. 1.—3. av. j. n. Goršič kom. str. 316—320.

⁵ §§ 335, 356, 537 gr. p. p. = §§ 240, 261 in 441 av. c. pr. r. Zoper sestavo sodišča sme toženi ugovarjati po § 6 odst. 4. gr. p. p. še pri ustni sporni razpravi, a pred razpravljanjem o glavni stvari.

⁶ Prim. § 45 odst. 1. av. j. n., ki je ožji po besedilu in pomenu. Prevzet pa ni v novi zakon § 45 odst. 2. av. j. n., ker zaradi drugačne ureditve rednih sodišč ne bi imel smisla.

⁷ Ničnost po § 571 toč. 3 gr. p. p. Glej tolmačenje dr. R. Sajovica (»Časovne veljave...«) »Sl. Pravnika« št. 1 in 2 1933. o pomenu § 41 II. gr. p. p., ki je že glede na § 495 gr. p. p. povsem pravilno.

Glej čl. 5. odst. 2. uv. z. in § 24. z. 27. novembra 1896 drž. z. št. 218 (o obrtnih sodiščih).

⁸ §§ 355 odst. 2., 565 toč. 5 (571 toč. 3.), 588, 597 toč. 1., 598, 604 odst. 3., 608 odst. 2. gr. p. p.

⁹ §§ 41 zad. odst. gr. p. p., 57 in 58 z u. r. s. V §§ 357, 55 in 570 gr. p. p. govori izvirni tekst o »sprovadjanju« v § 568 odst. 1. gr. p. p. pa o »upučivanju« pravnih spisov, v slovenskem prevodu je rabljen v obče izraz »odkazati« in le § 55 gr. p. p. »odpremiti«.

¹⁰ To so zlasti upravna, duhovna in šerijatska sodišča (glej pripombe št. 2 do 6 k § 2 te razprave).

¹¹ §§ 48 odst. 1. in 104 z. u. r. s. Glej tudi § 2 toč. 2 nov. z dne 27. dec. 1932. k. uv. z.

§ 9. Prorogacija.

1. Po § 104 av. j. n. se smejo stranke izrečno sporazumeti, da bodi pristojno določeno sodišče (ali več določenih sodišč) prve stopnje. Tak sporazum sme biti po dosedanjem pravu tudi usten, a je potreben le listinski dokaz o tem v tožbi, to se pravi pismeni dokaz, da je toženi pristal na pristojnost drugega sodišča mesto sicer pristojnega sodišča glede na določni spor ali neko vrsto sporov. Sedaj pa mora biti tak s p o r a z u m pismen, torej treba p o d p i s o v o b e h s t r a n k (§ 101 gr. p. p.). Izjemo tega pravila vsebuje določba § 85 gr. p. p., kjer se mora (po odst. 1.) sporazum glede kraja izpolnitve pogodbe z listino dokazati in je po odstavku drugem te določbe zadosten le podpis naročilca blaga o kraju plačila in o pristanku na pristojnost sodišča za dotični kraj. Prorogacija se pa ne izvrši zgolj po pismenem sporazumu, temveč tudi t i h o m a, kadar v sicer dopustnih primerih prorogacije toženec zamudi, da bi pravočasno ugovarjal pristojnosti pozvanega sodišča in se poda v razpravljanje.¹ Sicer se morejo stranke zediniti ali pismeno, ali pa tudi tihoma na pravkar opisani način, da jim sodi sodnik poedinec mesto senata zbornega sodišča (§ 6 odst. 4. gr. p. p.). Ni pa dopustna prorogacija višjega sodišča in sicer tudi ne za postopek o pravnem sredstvu. Drugače pa je, kadar predlagata stranki sporazumno, da naj razpravlja in rzsodi kar prizivno sodišče, mesto da bi stvar vrnilo prvi stopnji v ponovno razpravo ter razsojo (§ 590 odst. 3. gr. p. p.). Podoben je v § 541 gr. p. p. mišljen sporazum, da naj sresko sodišče, vršeče sodno oblast v trgovinski, rudniški ali pomorski stvari izrazi to okolnost v sodbi. Dovoljen je tudi sporazum, da naj na prizivni stopnji odloči senat trojice mesto senata petorice ali da naj sresko sodišče postopa po §§ 543—547 gr. p. p. (bagatelno).² Po čl. 36 uv. z. je mo-

goč sporazum strank glede postopka samega ali glede stvarne pristojnosti.

Pismeni sporazum mora točno označiti navedeno sodišče kot izključno pristojno; če v tem oziru ni jasnosti, velja elektivno vendarle tudi sicer po zakonu določena pristojnost. Mogoče je pa tudi, da se v pismenem sporazumu zedinita stranki o tem, da bodi izmed elektivno pristojnih sodišč le eno izključno pristojno.

2. Glede možnosti prorogacije v posameznih primerih velja predvsem, da ni mogoče pred redna sodišča spravljati sporov, ki že po zakonu spadajo pred izredna sodišča ali pred upravna oblastva.

O stvarni pristojnosti ni dopusten sporazum na prorogacijo, kolikor gre za pravde, za katere so pristojna sreska sodišča in ki se ne dajo spraviti pred okrožna sodišča. A tudi ni moči pred sreska sodišča spravljati pravd, ki jih morajo reševati zborna sodišča prve stopnje ne glede na vrednost sporne stvari.³ Temu nasprotno so pa ostali primeri stvarne pristojnosti večinoma prorogabilne narave. Tako je mogoče spraviti pred sreska sodišča vse spore, ki po svoji vrednosti spadajo pred zborna sodišča prve stopnje. Dalje je mogoče, da vsled prorogacije sodi redni senat okrožnega sodišča o stvareh, ki bi sicer spadale pred trgovinski, pomorski ali rudniški senat. Obratno pa ni mogoče sporov, mišljenih v § 46 gr. p. p. sporazumno nakloniti enemu pravkar imenovanih senatov.

Kar se tiče krajevne pristojnosti (podsodnosti) je ta redno⁴ prorogabilne narave, najsi ne gre za tako občno podsodnost, temveč za elektivno ali celo za izključno⁵ podsodnost.

(Prip. k § 9.)

¹ §§ 335, 537 gr. p. p. Prim. tudi § 6 odst. 4. gr. p. p.

² Prim. še čl. 19. odst. 2. in 20. uv. z. Sicer pravi § 543 odst. 2. gr. p. glede bagatelnega postopka, da v pravih radi stvarnih pravic na nepremičninah ni uporaben.

³ §§ 44, 46 odst. 2., 47. II., 48 gr. p. p., dalje čl. 5. odst. 1. toč. 2. in 3., 14 toč. 2. uv. z.; § 21. zak. z dne 4. aprila 1930. Sl. Nov. 11, aprila 1930. št. 83/XXXII (Z. o nelojalni konkurenci).

⁴ Izjeme veljajo za spore po § 75 gr. p. p., razun če je dotični sodnik sam sospornik in pa po §§ 123, 125, 174, 185 steč. z. in čl. 4. toč. 14. uv. z., dalje glede sporov po §§ 626, 692 gr. p. p. Prepoved vsake prorogacije po §§ 83a in b av. j. n. ne velja več (§ 82 gr. p. p.) pač pa še po § 6 zak. 27. aprila 1896 drž. z. št. 70 (z. glede poslov na obroke) glede na čl. 20 uv. z.

⁵ Občna poudnost: §§ 73 do 82 gr. p. p.; elektivna in izključna: §§ 83 do 100 gr. p. p. Vprav označa »izključne« poudnosti zavaja k napačnemu naziranju, da ni dopustna pri teh poudnostih prorogacija.

(Konec prih.)

Stoletnica splošne kodifikacije ruskega prava.

E. Spektorski.

Dostojevskij je trdil, da zahodna Evropa bolje pozna luno kakor Rusijo. Rusijo resnično rajši sodijo kot proučujejo. Rossica non leguntur. Ne le občinstvo, marveč tudi znanstveniki v zahodni Evropi se često zadovoljujejo z miti o Rusiji, namestu da bi jo poznali. Zlasti popularna sta dva mita. Prvi je negativen in odklanjajoč, to je mit o carski Rusiji; drugi je pozitiven in blagohoten, to je mit o Sovjetski Rusiji. Ta dva mita zadevata tudi rusko pravo.

Pravna kultura je v Rusiji eksistirala od najstarejših časov. Po mnenju Rambauda ni ruski juridični spomenik iz prve polovice XI. stoletja — »Ruska pravda« — prav nič zaostajal za tedanjim zahodnoevropskim pravom. V nekaterih pogledih, na primer v vprašanju o imovinskem položaju ženske, je rusko pravo zelo prehitelo zahodno-evropsko zakonodajo. V drugih pogledih je preživelo faze, ki so podobne razvoju zahodnega prava. Tako pozna, kakor je na primer pokazal profesor Taranovski, zgodovina ruskega javnega prava dobe prvobitne ljudske države (Volksstaat), fevdalne monarhije (monarchie seigneuriale), stanovske monarhije (Ständestaat), birokratične monarhije (Beamtenstaat) in naposled ustavne monarhije.

Rusija je imela izredne juriste, na primer Speranskega, tega ruskega Portalisa in Savignya, Nevolina, Čičerina, misleca z edinstveno širokim filozofskim, zgodovinskim, socijološkim in naravoslovnim obzorjem, Gradovskega — tega ruskega Benjamina Constanta, Korkunova — prehodnika Duguitovega in tudi njegove socijalne teorije prava, Bloka, ki je prehitel veliko najnovejših metodoloških nauk, Maksima Kovalevskega, ki si je stekel zasluge za primerjalno pravoznanstvo, Novgorodceva, ki je kot eden izmed prvih začel govoriti o preporodu naravnega prava, kriminalista Taganceva, Fojnickega in Driela, ki so zastopali klasično, socijološko in antropološko smer v kazenskopravni

vedi, kanoniste Pavlova, Suvorova, Gorčakova, civilista Pobedonosceva, Duvernois in Pokrovskega, komercijalista Seršeneviča in pravne zgodovinarje Vladimirskega-Budanova, Sergjejeviča in Leontoviča. Nekatera od teh imen so znana tudi izven Rusije. Toda to ni moglo zmanjšati omalovaževanja ruske juridične kulture, ki so jo pomagale graditi vse te osebnosti. Hkratu pa zahodna Evropa zelo pogosto s simpatijo sprejema boljševiške dekrete kot napredek v pravni kulturi, čeprav so boljševiki načelno zavrgli pravni sistem civiliziranih narodov. Tako se je zdelo na primer po eni strani dunajskemu kriminalistu Makareviču, ki je celo o dagomejskem pravu govoril z resnim mirom, kakršen je znanosti edino primeren, leta 1906. mogoče, omejiti se glede na Rusijo na naslednjo opazko: wir lassen die russischen Zustände beiseite, da sie mit dem modernen Rechtsleben schwerlich in einem Atemzuge erwähnt werden dürfen. Na drugi strani pa se zdi pristašem svobodno-pravne šole in principa boni iudicis est ampliare jurisdictionem v civiliziranih deželah, ki varujejo človeško osebnost z vsemi garancijami, mogoče, sklicevati se v potrditev svojih nazorov na avtoriteto sovjetskih dekretov. Pri tem pa ne opažajo tega, da izročajo ti dekreti človeško svobodo in celo življenje na milost in nemilost nekontroliranim partijskim sodnikom, ki imajo dolžnost biti izvršilni organ razrednega maščevanja.

Pri takem odnosu do ruske juridične kulture ni nič čudnega, da niso zahodni juristi in zgodovinarji pokazali nobene pozornosti temu dejstvu, da je letos preteklo sto let, odkar je bilo v Rusiji dovršeno velikansko kodifikacijsko delo, ki je po svojem obsegu pomembno prekosilo Justinijanovo. Bil je to tretji poskus kodifikacije ruskega prava. Prvi je bil izvršen še v prvi polovici XI. stoletja. To je bila »Ruska pravda«. Drugi je bil izveden leta 1649. To je bilo »soborno uloženje« Zborni zakonik carja Alekseja Mihajloviča. Tretji pa je bil izvršen leta 1832. In o tem kodifikacijskem poskusu ter o njegovem zgodovinskem in načelnem pomenu si bomo dovolili povedati nastopne vrstice.

V ruski pravni zgodovini je kakor v drugih evropskih deželah problem zakonitosti zavzemal važno mesto. Nastal je iz dveh potreb, iz ideološke in iz tehniške. Ideološko se ruska vrhovna oblast ni smatrala za izvenzakonito, exlex, marveč za zakonu podrejeno, sublex, kajti utemeljevala se je teokratsko in se je spravljalna v zvezo z zakonom božjim. Ko pa si je Rusija v XVIII. stoletju usvojila zahodni absolutizem, ki je monarha osvobajal od transcendentne zako-

nitosti, se je pokazala tehniška nujnost, utrditi v državi imanentno zakonitost. Ta nujnost se je izražala z antično formulo: digna vox majestate regnantis, legibus alligatum se principem profiteri. Nanesena na sodobno in celo na ustavno državo, se je ta formula prerodila v Jellinekovem nauku o samoomejitvi suverenske oblasti. Suveren, priznan za vir vsega pravnega redu, ima interes na tem, da ta red resnično eksistira, ne pa da bi po načelu neuer König, neues Gesetz, vznikal po vsaki novi zasedbi prestola ali celo po vsaki novi izjavi suverenske volje. Mimo tega samodržavje vrhovne oblasti nikakor ni pomenilo samovolje v podrejeni administraciji. Ker pa je ni bilo mogoče docela podrediti nadzoru osebnega režima, zlasti v obširni državi z velikim upravnim aparatom, je nastala tehnična nujnost, normirati ukrepe izvršilnih organov z zakoni. Naposled pa vrhovni oblasti nikakor ni moglo biti do tega, da bi bila justica samovoljna in pristranska.

Taki so bili motivi, ki so dovedli Petra Velikega do tega, da je razrešil znano dilemo: ljudje ali ustanove, v prid ustanov. Zato je preuredil ne le državni aparat, marveč ga je skušal tudi podrediti zakonu »kot krepkemu oklepu pravičnosti in nezdroljivim okovom zlodejstva«. Zaradi nazornega navajanja k zakonitosti je ukazal, naj v vsakem uradu stoji zrcalo, to je s pozlačenim državnim grbom kronana tristranska prizma, ki je imela na vsaki stranici napisan po en njegov ukaz, da se naj državni organi strogo drže zakonov. Eden teh ukazov se glasi: »Zaman je pisati zakone, če jih ne čuvaš ali če se z njimi igraš kakor s kartami... in se upaš minirati trdnjavo pravičnosti«. Taka zrcala so stala v vseh ruskih državnih uradih prav do revolucije v letu 1917. Predstavljala so otipljive simbole zakonitosti. Urad se je imenoval »kraj prisotnosti«. To je pomenilo, da je v njem poleg vidnih uradnih oseb prisostvoval tudi zakon. Utelešalo ga je zrcalo. Bilo je hkratu tabla zakonitosti in zrcalo, ki je karajoče odražalo vsako kršitev zakona.

Na ta način je Peter Veliki proglasil princip zakonitosti. Toda to še ni zadostovalo. Treba je bilo zakone tudi urediti. Res da je poleg Ruske Pravde obstajala druga ruska kodifikacija v obliki zakonika iz leta 1649. Toda zakonik je bil pomanjkljiv. Predvsem je bil namenjen bivšemu Moskovskemu carstvu in ni mogel predvideti Petrovih reform. Drugič so poleg njega bili v veljavi tudi drugi pravni viri. Zakonsko moč so imeli tudi odloki in celo ustni odloki in sicer ne samo carjevi, marveč tudi odredbe podrejenih organov in marsikatere sodne odločbe. Vse to je nujno zahtevalo

razbistrenje pojma zakona samega. Peter je to uvidel. Leta 1700. je ustanovil poseben »urad za zakonik«. Nalogo tega urada je bilo mogoče pojmovati na tri načine: ali kot inkorporacijo vsega veljavnega prava ali kot recepcijo tuje prava ali pa kot popolnoma novo kodifikacijo. Tretji način je priporočala tako imenovana zakonodajniška znanost, ki je gospodovala na evropskem zahodu. Prežeta z racijonalizmom in radikalizmom je priznavala samo nove zakone. Kdor pa jih je hotel imeti, je moral po Voltairjevem receptu stare sežgati. Za tablo zakonov je bilo treba vzeti čisto pooblašeno tablo (tabulam rasam) in po diktatu čistega razuma napisati nanjo kodeks narave, ki je enak za vse čase in za vse kraje. Peter Veliki, ki je bil pri vsem svojem reformatorskem navdušenju realen politik, ne pa razglabljač doktrinar, je razočaral Mablyja in druge francoske publiciste, ker ni krenil po tej poti. Omahoval je med dvema možnostima: med preprosto ureditvijo veljavnega prava in pa recepcijo inozemskega prava. V letu 1700. sestavljena komisija je dobila nalogo, pregledati zakonik iz leta 1649., ga dopolniti z vsemi kasnejšimi novelami in tako sestaviti nanovo urejeno zbirko. Komisija je opravila svoj posel. Toda njeno delo ni dobilo sankcije, deloma ne, ker je bila naloga opravljena z velikimi vrzelmi in napakami ter je bila potrebna izboljšanja, deloma pa zato ne, ker se je jel Peter nagibati k misli, da je treba inkorporacijo ruskih zakonov združiti z recepcijo inozemskih zakonov, zlasti švedskih. Za izpolnitev tega novega smotra je ustanovil novo komisijo, ki pa kajpada ni mogla zaključiti svoje naloge v določenem ji roku komaj 10 mesecev. Tedaj se je Peter Veliki odločil za tretji poskus, in sicer kratko malo za recepcijo švedske zakonodaje, ki bi jo bilo treba prilagoditi ruskemu življenju. A tudi tega začetka ni mogel več izvesti, prehitela ga je smrt. Poskusi, ki so hoteli spraviti v red rusko zakonodajo, so se nadaljevali tudi za njim. Toda obstajali so pri zbiranju pripravljalnega materiala. Izmed njih je vzbudil največ pozornosti poskus Katarine II. Zgrabila jo je, kakor se je izrazila sama, v XVIII. stoletju modna legislomanija. Hotela je blesku carujoče severne Semiramide pridružiti še slavo zakonodajke. Toda namestu da bi po doktrini prosvetljenega absolutizma dekretirala racijonalistični kodeks, je usvojila Montesquieujevo misel, da je treba duh zakonov spraviti v sklad s konkretno okolino. Zato je priznala za neobhodno, zbrati ne birokratsko komisijo, marveč zastopnike državnega prebivalstva. Taka zakonodajna komisija je bila sklicana v Moskvo leta 1767.

Zastopnike je volilo plemstvo in sicer po enega za vsak okraj, meščanstvo po enega za vsako mesto in svobodni kmetje, kozaki ter inorodna plemena po enega za vsako oblast. Plemiške in meščanske volitve so bile neposredne, kmetiške pa po stopnjah. Poleg tega so v komisijo pošiljali po enega predstavnika senat, sinod, potem kolegiji ali današnja ministrstva in centralne kancelije. Če odštejemo sinodovega predstavnika, je bilo duhovništvo popolnoma izločeno iz zakonodajnega dela. To je bil vpliv francoskih enciklopedistov. Ne zadostno so bili zastopani tudi kmetje. Predvsem so bili popolnoma brez zastopstva kmetje, ki so živeli v tlačanski odvisnosti pod plemstvom. Od svobodnih kmetov so bile zastopane samo nekatere kategorije. Brez volilne pravice so ostali »polovniki«, to se pravi farmerji ali tako imenovani posesijsoki kmetje, ki so bili zaposleni v tovarnah na Uralu. Ne prav zadovoljivo so bile organizirane tudi volitve med mestnim prebivalstvom. Prvič so vsa mesta, ne izvzemši niti prestolnic volila enako število zastopnikov, namreč po enega, povse ne glede na število prebivalstva. Poleg tega so v mestih volili vsi hišni posestniki, četudi niso pripadali trgovskemu in obrtniškem stanu, marveč plemiškemu in kmetiškem. Zaradi tega je ostala buržuazija v ožjem pomenu besede v obeh prestolnicah brez pravega zastopstva. Vseh zastopnikov v komisiji je bilo 564. Med njimi jih je bilo 28 ali približno 4 % predstavnikov vladnih ustanov, 161 ali približno 29 % zastopnikov plemstva, 208 ali približno 37 % zastopnikov mest in 167 ali približno 30 % predstavnikov kmetov, kozakov in t. zv. inorodcev. Ti zadnji deputati so dali komisiji slikovit značaj, profesorju Ključevskemu pa povod, da jo je imenoval versusko etnografsko razstavo. Deputati so prinesli s seboj instrukcije, to je navodila svojih volilcev. Instrukcij je bilo 1066 in jih je bilo dvakrat več kakor deputatov. Te instrukcije niso dajale bodočim Solonom in Likurgom navodil glede na njihovo zakonodajno delo, marveč so poročale o raznih krajevnih potrebah. S tem so spominjale na cahiers de doléance francoskih états généraux. Prav tako pa je tudi carica sestavila svojo instrukcijo. Sestavljena je bila iz 526 paragrafov in je predstavljala izključno kompilacijo iz Montesquiejevega Duha zakonov, ki je bil po caričinih besedah njen molitvenik, iz Beccarijeve knjige o zločinih in kaznih in iz Političnih institucij Bielfeldovih. Katarinina instrukcija je vzbudila v Franciji simpatije enciklopedistov in nejevoljo cenzure. V Rusiji je grof Panin dejal o nji: ce sont des axiomes à renverser les murailles. Toda njena »visokostna raz-

glabljanja«, kakor se je izrazil slavni ruski zgodovinar Karamzin, niso dajala navodil za delovno poslovanje komisije. Omejevala so se na splošne resnice tedanje pravne filozofije in sicer samo glede javnega in kazenskega prava. Med njimi ni bilo niti najmanjšega navodila glede civilnega prava. Kakor je pripomnil profesor Sergjejevič ni bilo v njih niti stotinke vsega pravnega sistema. Deputati so se z vnmoto lotili svojega dela. Toda manjkalo jim je juridične izobrazbe in tako niso zmogli svojega dela. Jeli so hkrati pretresati i veljavne zakone i krajevne instrukcije. Na ta način so že pri prvem koraku zmešali *leges ferendas* in *leges latas*, upravo in zakonodajo. Izmed 564 deputatov se jih je skoraj polovica (202) dejansko udeleževalo debat. Toda spori se niso reševali z glasovanjem. Komisija se je tako izgubila v svojem delu, da jo je moral njen predsednik ali »maršal« Bibikov proglasiti za preuranjeno. Njeno usodo je koncem leta 1768. kot *deus ex machina* zapečatila vojna s Turško. Plemiški deputati so morali zapustiti zakonodajno delo in se odpraviti v vojno službo. Kodifikacijsko delo je bilo prekinjeno. Vendar pa je carica kesneje nekaj materiala te komisije porabila za reformo mestne administracije in plemiškega pravnega statuta. Po njeni smrti so se poizkusi kodifikacije nadaljevali, toda brez uspeha kakor dotlej. Za kratkega carjevanja Pavla I. je bila misel o izdaji novega kodeksa opuščena. Pričeto je bilo delo za inkorporacijo veljavnega prava. Toda dovršeno ni bilo. Le Harpov učenec Aleksander I. je pojmoval svoj zakonodajni poklic racionalistično. Usvojil si je paradokсно mnenje Benthama, da naj bo zakonodajec zmeraj inozemec, in je predložil temu Britancu, naj postane ruski Solon. Istočasno je sklical zakonodajno komisijo, kateri je postavil za vodjo barona Rosenkampa, ki ni bil več ruščine. Ta komisija je jela pripravljati recepcijo Napoleonovega kodeksa, kar je dvignilo Karamzinovo ogorčenje: »ali zato eksistira Rusija kot mogočna država že skoraj tisoč let,« je protestiral, »ali se zato skoraj sto let že trudijo naši možje s sestavo popolnega zakonika, da se bomo zdaj pred vso Evropo svečano priznali za bedake in svojo sivo glavo upognili pod knjižico, ki jo je skrpalo šest ali sedem bivših advokatov ter bivših jakobincev?« In ta komisija ni dovršila ničesar. Stvar je prišla v nov tek šele 125 let po dnevu, ko je Peter sestavil prvo zakonodajno komisijo. To je bilo za Nikolaja I. in sicer takoj po njegovem nastopu vlade. Na večer pred izbruhom upora dekabristov je poklical k sebi svojega učitelja, bivšega rektorja Petrogradske univerze, Balugjanskega, mu iz-

javil svojo neodjenljivo željo, uravnati svoje delovanje po zakonu, in se je posvetoval ž njim o načinih, po katerih bi lahko dovršil kodifikacijsko delo. V to svrho je bil ustanovljen »drugi oddelek osebne pisarne njegovega veličanstva«. Načeloval ji je Balugjanskij. Vse zakonodajno delo pa je bilo natovorjeno Speranskemu, ki ga je car imenoval svojega Tribonijana. Kot sotrudnike sta pritegnila najboljše ruske juriste. Med njimi Kunicina, Puškinovega učitelja, ki ga je le-ta opeval: »Ustvaril nas je in gojil na plamen. On je vzdal vogalni kamen, on nam je prižgal čisto luč«. Nadalje enciklopedsko izobraženega pravnega zgodovinarja Nevolina, ki je z nekaterimi drugimi člani komisije tvoril prvi kolegij juridične fakultete na kijeviski univerzi sv. Vladimirja. Načelovala pa sta tem juristom ruski Cambacères in Portalis—Balugjanskij in Speranskij. Balugjanskij je bil rodom iz Karpatske Rusije. Svojo juridično izobrazbo je prejel na dunajski univerzi in je bil dober poznavalec nemškega prava. Odpravil se je v Rusijo za tri leta in je preživel v nji 42 let. Dopisoval si je z nemškim reformatorjem Steinom in A. Humboldtom. Speranskij je bil široko izobražen in čudovito delaven državnik. Prevedel je na ruščino Tomaža Kempčana, bil je dober poznavalec Newtonovih del in je visoko spoštoval Bacona. Žena mu je bila Angležinja. V razliko od Balugjanskega je bolje poznal angleško in francosko kulturo kakor nemško. Ugajala sta mu francoski administrativni aparat in Napoleonov kodeks. Smatrali so ga za frankofila. Njegovi nasprotniki pa so celo širili vesti, da je Napoleonov vohun. Že za Aleksandra I. je Speranskij izdeloval načrte za kodifikacijo. Tedaj je napisal uvod v »Zbornik državnih zakonov«, v katerem je med drugim izvajal to le: »Nobeno pravo, ki ni v skladu z duhom časa, se ne more vzdržati zoper njegovo neodoljivo silo. Koliko gorja, koliko krvi bi bilo moči prihraniti, če bi državni vladarji točneje opazovali kretanje družbenega duha in se mu prilagodevali... in če ne bi naroda prilagodevali vladi, marveč vlado stanju naroda.« Tako je Speranskij v skladu s Savignyjem in Portalisom zahteval, da naj duh zakonov ustreza duhu naroda. Hkrati pa je priznaval tudi vsem civiliziranim narodom skupno »transcendentno sfero« prava, kakor jo je imenoval s Kantovim terminom. Tako je bila njegova pravna filozofija dovolj široka, da mu je dopuščala združevati Savignyja in Portalisa s Benthamom. Glede na rusko kodifikacijo je še za Aleksandra I. zatrjeval, da je treba predvsem točno določiti smoter te naloge: »Velike izpremembe, je pisal, ki se vrše

v stoletjih, se dovršujejo v temi, če se vrše brez splošnega načrta«. On je prvi popolnoma točno ločil tri naloge, ki so bile pri tem možne: sestava juridičnega repertoarja zakonov, ki so se nakopičili po Zbornem zakoniku iz leta 1649., izločitev veljavnih zakonov iz te mase, ki je predstavljala immensam diffusamque legum copiam; in naposled, izdaja popolnoma novega kodeksa. Sam Speranskij je bil mnenja, da zahteva popolna rešitev kodifikacijskega problema izpolnitev vseh treh nalog. Ta sodobnik Savignyjev in pristaš angleške induktivne metode je menil, da stvari ni pričenjati pri koncu, to se pravi, pri ustvarjanju novega kodeksa, marveč pri začetku, to se pravi, pri zbiranju in sistematiziranju veljavnih zakonov. Toda Nikolaj I. je priznal kot času primerni samo prvi dve nalogi. Ne da bi se načelno upiral posameznim novelam, vendar ni priznal svojemu času poklica za široko zakonodajno tvornost. Na ta način se je Speranskij moral omejiti na sestavljanje popolne zbirke zakonov, pričeneši z Zbornim zakonikom in na ureditev iz njih pridobljenega sistema veljavnega prava. Obe nalogi sta bili zelo težavni. Treba je bilo v starem pravu oddeliti zakone od sodnih precedentov ali po angleški terminologiji statute od splošnega prava. V to svrho je bila klasična formula, da je vsaka izjava volje suverenske oblasti že zakon — nezadostna. V Rusiji še ni bila izvedena rezka meja med zakonodajnimi in upravnimi vladarskimi akti. Več, zakonsko moč so imeli številni sodni in celo administrativni odloki. Drugič je bilo treba iz tega kaosa izločiti resnično veljavne norme, jim dati lapidarno redakcijo in jih urediti v logičen in eleganten sestav. Vse to kiklopsko delo je bilo dovršeno v sedmih letih. Dne 19. januarja leta 1833. je bil državni svet sklican k izredni seji. Na mizi je ležal kup pravkar natisnjenih knjig: 56 zvezkov »Popolne zbirke zakonov« v kronološkem redu in 15 zvezkov veljavnih zakonov. Ti slednji so bili tako zvani »Svod zakonov«. V svojih nadaljnjih izvajanjih se bomo posluževali tega naziva. Seje se je udeležil tudi car. Imel je ob tej priliki dolg govor o poteku in pomenu kodifikacijskega dela in je hkratu predlagal, naj se takoj reši vprašanje o medsebojnem odnosu obeh zbornikov. Možne so bile tri rešitve: ali je veljavna samo »Popolna zbirka zakonov« in ima Svod samo pomožen pomen; tako je bilo mnenje, ki ga je kesneje izražal Korkunov, ki je Zakonik priznaval samo kot avtentično razlago zakonov; ali je veljaven samo Svod; ali pa je naposled v splošnem veljaven Svod, dasi je v posameznih težavnih primerih dopustno iskati rešitev tudi v Popolni zbirki. Speranskij je nagibal k

tretji rešitvi. Toda obveljala je druga. Svod, ti digesti ruskega prava, kakor ga je imenoval član državnega sveta Druckoj-Ljubeckij, je bil priznan za edini zakonodajni vir. Svod je stopil v veljavo leta 1835. V času vacationis legis do tega roka so centralni uradi izvršili nad Svodom posebno revizijo, ki je imela namen odstraniti iz njega vse eventualne neskladnosti s Popolno zbirko zakonov. Tako se je dovršil dogodek, ki sta ga profesorja Nolde in Fatejev označila kot edinstvenega v svetovni zgodovini. Ogromna država je dobila čez noč ne le svoj Code civil, marveč petnajst zvezkov obsegajoč sistem pozitivnega prava, ki je urejal skoraj vse strani njenega pravnega življenja. V Svod niso bili vključeni pokrajinski zakoni, ki so bili v veljavi v kraljestvu Poljskem, v veliki kneževini Finski in v Baltskih gubernijah, kakor tudi ne vojni in pomorski zakoni. V preseanečenje tistim, ki pripisujejo prejšnji Rusiji cezaropapizem in ki zamenjajavo pravoslavno »simfonijo« cerkve in države s protestantskim Staatskirchentumom, ne vsebuje Svod nobenih zakonskih določil o cerkvi. Sistem Svoda ni osnovan po načelih rimskega prava, marveč na drugih principih. Speranskij je zavrgel institucijski sistem in ostro nasprotstvo med privatnim in javnim pravom. Njegova izhodna ideja je socialna, ideja občestva. Eksistirata dve vrsti zvez — državna in grajanska. Državna zveza je lahko vnanja ali notranja. Prva se nanaša na mednarodno pravo. Zaradi tega v Svodu ni govora o nji. Grajanske zveze pa se dele na rodbinske in imovinske zveze. S tem se za socialno edinico v grajanskem pravu ne prizna ne individuum, ne državljan, marveč rodbina. Pravice in dolžnosti, ki potekajo iz državne in grajanske zveze, ugotavljajo in čuvajo ustrezni zakoni. Državni zakoni se zopet dele na dve kategoriji. Eni regulirajo stavbo vrhovne oblasti, podrejeni ji aparat ustanov in sile, ki so ji na razpolago, in sicer ne samo materijalne, marveč tudi socialne. Zaradi tega so semkaj uvrščeni tudi zakoni o stanovstvu, to je o stanovskih dolžnostih in pravicah prebivalstva. Druga kategorija državnih zakonov nima konstitutivnega, marveč varnostni značaj. Ti zakoni varujejo obe zvezi, državno in grajansko. Sem spadajo zakoni o varnostni policiji in kazenski zakoni. Civilni zakoni zopet razpadajo na dve kategoriji. Eni so tako rekoč materijalni zakoni, drugi procesualni. Materijalni zakoni urejajo rodbinske in lastninske pravice na sploh, posebej pa še njihov odnos do kredita, trgovine, obrta in tako dalje. Pri končni redakciji je bil ta sistem spremenjen, in sicer tako, da so bili civilni zakoni postavljeni pred zakoni, ki imajo varnostni značaj. Snov Svoda

pa je bila razvrščena v osem oddelkov. Prvi je obsegal osnovne zakone. Paragraf 47. teh zakonov je proglašal zakonitost: »Ruska država se upravlja na trdni osnovi pozitivnih zakonov, ki izhajajo iz samodržavne oblasti.« Paragraf 50. je postavljajal, »da zakonske načrte razmotriva državni svet«. Na ta način je bila formulirana samoomejitev samodržavne oblasti. In kesneje ga je profesor petrograjske univerze, Gradovskij, pojmoval tako široko, da je nekako kot predhodnik Krabbejevega nauka o suverenosti prava v svojem sistemu ruskega javnega prava nauk o zakonu postavil pred nauk o vrhovni samodržavni oblasti. Drugi oddelek izpolnjujejo centralne in krajevne institucije in zakon o državnih uslužbencih. Tretji oddelek govori o zakonih vladnih sil. Sem so bili uvrščeni zakoni o dolžnostih, davkih in dajatvah, o carinah, o novcu, o rudniških in solnih industrijah, o gozdovih. Četrti oddelek so tvorili zakoni o stanovstvu. Petega — civilni zakonik in zakoni o mejah. Šestega zakoni o policiji blagostanja. Sedmega zakoni o varnostni policiji. Osmi oddelek je naposled vseboval kazenske zakone. Vse to gradivo je napolnilo 15 zvezkov, ki so vsebovali 36.000, s prilogami pa več kot 42.000 paragrafov. Pod vsakim paragrafom Svoda so bili navedeni tisti paragrafi Popolne zbirke zakonov, iz katerih je bil izvlečen. Popolna zbirka zakonov je tako rekoč predstavljala Monumenta Rossica juridica. Prva popolna zbirka je bila sestavljena iz 45 zvezkov in je vsebovala kakih 31.000 bolj ali manj obširnih zakonodajnih aktov, ki pa niso bili razvrščeni sistematsko, marveč kronološko, pričeniši z Zbornikom iz XVII. stoletja pa do decembra leta 1825., to se pravi do dne, ko je carski prestol zasedel Nikolaj I. Druga je predstavljala kronološki zbornik zakonov od leta 1825. dalje. Izvedena je bila do leta 1881., to se pravi do carja Aleksandra III. in je obsegala 55 zvezkov. Z istim letom se je pričelo sestavljanje tretje popolne zbirke zakonov. Za sistematično urejevanje zakonajnih novel v Svod in za njihovo registracijo v Popolni zbirki zakonov je eksistirala posebna institucija — »drugi oddelek osebne kancelije Njegovega Veličanstva«. Leta 1882. je bil preosnovan v kodifikacijski oddelek državnega sveta, ki je bil pozneje zopet preosnovan v oddelek za Svod zakonov pri državni kanceliji. V teh institucijah so bili zaposleni učeni juristi. Njim je bila dana naloga registrirati gibanje zakonodaje. Onih 15 zvezkov Svoda so smatrali za dovršen kader vsem kesnejšim novelam. In res so ga pričeli dopolnjevati. Posamezni zvezki so v dopoljnjeni obliki izhajali po več kot enkrat. Dvakrat je bil na novo izdan

tudi ves Svod. Navzlic temu pa so se javljale težkoče. Bilo je veliko zakonodajnih aktov, ki jih ni bilo mogoče uvrstiti v posamezne paragrafe in niti ne v ta ali drugi zvezek Svoda. Zaradi tega je bilo treba akte večjega pomena mehanično vključevati v ta ali drugi zvezek s posebno numeracijo paragrafov in izdajati tako imenovana nadaljevanja Svoda. Ko pa so bili leta 1864. izdani novi zakoni o ureditvi sodišč in o postopanju v njih, je bilo zelo težavno pripojiti te zakone k enemu zvezku ali razvrstiti jih po raznih zvezkih Svoda. Zaradi tega je bil Svod dopolnjen s XVI. zvezkom. Grozila je nevarnost, da se bodo nadaljevanja in nove redakcije Svoda pričele mešati z nepretrganim izdajanjem Popolne zbirke zakonov. Ko je leta 1863. pričel redno izhajati oficijalni službeni list, ki ni vseboval samo zakonov, marveč tudi administrativne uredbe ministrstev, so se čuli glasovi, da je nadaljnje izdajanje Popolne zbirke zakonov odveč in celo škodljivo, ker obe publikaciji takorekoč predstavljata dva tekmujoča pravna vira. To vprašanje je državni svet rešil v prid Popolni zbirki zakonov. Ko je bilo v Rusiji uvedeno narodno predstavništvo, se je v državni dumi sprožilo vprašanje, da naj se oddelek za registracijo zakonodaje, ki ni bil podrejen dumi, odpravi. Ko je naposled v jeseni leta 1917. v Rusiji prišla do oblasti tretja internacionala, je bila ruska državna zakonodaja sploh odpravljena, nadomestili so jo komunistični dekreti. Ali dokler je eksistirala stari ustroj, je v Rusiji obstojala tudi originalna metoda za registracijo zakonov. Poleg ustanov, ki so proglašale zakone, je obstojal kolegij učenih juristov, ki so imeli nalogo vršiti tako imenovano kritiko teksta zakonov, jih skrbno registrirati in jih uvrščati v knjige in poglavja tako rekoč gibljivega kodeksa. Državni tajnik, ki je bil vodja državne kancelije, je imel ministrski položaj. Pri razpravah o novih zakonih je imel nalogo v zakonodajnih institucijah dajati pojasnila o razmerju novih zakonov do veljavne zakonodaje. Poleg tega je imel dolžnost v državnem svetu poročati o težavah, ki so nastajale pri inkorporiranju novel v Svod. Na ta način je imel kodifikacijski kolegij možnost, posegati s svojim glasom tudi v presojo novih zakonov.

Po zaslugi izdanega Svoda zakonov je bila izpolnjena davno dozorela potreba po tem, da bi dobilo načelo zakonitosti konkretno obliko. Svod ni ostal mrtva črka. Uveljavil se je v življenju. Zaradi svoje gibčnosti ni zaostajal za njim. Izvršil je ogromno pedagoško in socialno nalogo. Vsi preostali ruski juristi goje do njega hvaležen spomin. Tudi za

pravnike v slovanskih državah ne bi bilo odveč, da se seznanijo s Svodom zakonov. Če bi ga čitali tako, kot Mommsen Digeste, bi spoznali ne mitološko, temveč resnično socialno strukturo velikega naroda in njegovo težnjo po uveljavljanju zakonitosti. Če bi ga čitali tako kot je Stendhal čital Napoleonov kodeks, bi ocenili jezikovno lepoto Svoda in njegovo zelo posrečeno in izvirno terminologijo. Speranski je bil namreč podobno Portalisu prvovrsten stilist. Iz zaklada ruskega jezika in iz spomenikov ruskega prava je izluščil take izraze, ki bi utegnili obogatiti tudi slovansko pravno izrazoslovje.

Književna poročila.

Dr. Krbek Ivo: Upravno pravo. II. knjiga. Organizacija javne uprave. Zagreb, 1932. Jugoslovenska štampa. Str. 403. Cena 100.— Din.

Po načrtu, kakor ga je razvil prof. Krbek v uvodu k svoji prvi knjigi, je izšla sedaj druga knjiga sistema jugoslov. upravnega prava, ki obravnava organizacijo uprave, izvzemši samoupravo, ki bo obdelana v posebni knjigi. Nato naj bi sledil pregled delovanja uprave in slednjič upravno sodstvo.

Knjiga je razdeljena na 7 paragrafov in vsebuje to-le snov: V § 14. opredeljuje avtor pojem javne službe v formalnem in materialno-teleološkem smislu, pokaže razlike med posredno, neposredno, avtoritativno in neavtoritativno upravo, razmeji pojme službe in urada in razpravlja podrobno o javnem zavodu; § 15. obravnava koncesijonirano javno službo; v § 16. pojme in teoretična načela o javnih uslužbencih; v § 17. je sistematično podano naše pozitivno pravo o državnih uslužbencih, in sicer po sledečem redu: temeljne ideje, zasnovanje službenega odnosa, gibanje v službi, osebne pravice in dolžnosti uslužbencev iz službenega odnosa, službena odgovornost, prestanek službe in s tem zvezana vprašanja, posebnosti zakona o državnem prometnem osebju, pragmatični uslužbenci v vojski in mornarici, pragmatični uslužbenci žandarmerije, pragmatični uslužbenci mejne čete (granične trupe); § 18. obsega obvezno vojno službovanje, § 19. načela o organizaciji javne uprave, v § 20. je obdelana organizacija uprave.

Kdor piše danes sistem našega upravnega prava, se mora zavedati, da bodo morda jutri mnoge dogmatične partije nerabne, kajti naše upravno pravo je še daleč od svoje končne oblike, kolikor se da v pravu sploh govoriti o končnih oblikah. Zato mora iskati avtor tako teoretično-znanstveno osnovo, da te spremembe pozitivnega prava ne omajejo cele zgradbe sistema. Ta teoretična osnova mora biti stalna oblika, ki lahko sprejema menjajočo se vsebino, kakor bi rekel Stammler. To danes brezdvomno še ni lahko. Kajti teorija upravnega prava je mlada in imajo poleg tega posamezna pozitivna upravna prava mnogo bolj kot ustavna svoje specifičnosti, ki pridejo v teoriji do izraza, kar ima za posledico, da se le polagoma ustvarja splošna teorija upravnega prava. Spori o

formalnem in materialnem pojmu javne službe, o javnem zavodu, o koncesionirani javni službi itd. niso najbrže v zadnji vrsti posledica ravno dejstva, da je pozitivno pravo, ki ureja te institute, v različnih državah različno. Tukaj je pač teorija upravnega prava daleč za teorijo ustavnega prava, ki ima svoje ustaljene pravne like.

Krbek je naslonil svoj sistem, kar je poudaril že sam v svoji prvi knjigi, na takoimenovano normativno ali čisto pravno teorijo, po kateri mora nujno biti vse državno delovanje strogo pravno determinirano. Dasi so bili mnogi skeptični glede te teorije, so dokazali Kelsen, Weyer, Pitamic, Merkl in sedaj Krbek njeno izredno uporabnost. Treba pa je poudariti, da Krbek ne sprejema te teorije tudi v vseh podrobnostih, če je sploh mogoče govoriti glede podrobnosti o enotni normativni teoriji. Obenem je menda odveč poudariti, da kakovost Krbekove knjige ni morda samo posledica normativne teorije. Kajti glede kakovosti je treba reči brez vsakega pridržka, da se knjiga lahko stavi ob bok vsaki tuji knjigi upravnega prava in je v čast domači pravni vedi. Zato je upravičeno upanje, da bo ostala teoretična osnova knjige stalna oblika menjajoče se vsebine.

Knjiga obravnava mnoga sporna vprašanja in mnogokje šele krči pot, zato je razumljivo, da bi se dalo debatirati o marsikateri tezi. Tako se mi zdi, da omenim kot primer samo eno stvar, da formalni in teleološko-materialni pojem javne službe nista dva, ampak so trije pojmi, kar bi pokazalo morda celo vprašanje v nekoliko drugačni luči. Vendar so take malenkosti brezpomembne za celoto.

Knjiga je učbenik, ali vsaj tudi učbenik. Avtor pa upravičeno poudarja, da zahteva knjiga več študiranja kot memoriranja. Kajti knjiga stavi res velike zahteve na slušatelja.

Ne zdi pa se mi prav srečno, da se nadaljujejo iz prve knjige paragrafi ne pa tudi strani, tako da se začne tekst knjige na 11. strani s § 14.

Dr. Joso Jurkovič.

Lazić M. Dragoslav: Krivični zakonik od 27. januarja 1929 sa izmenama i dopunama od 9. oktobra 1931. I. knjiga. Opšti deo. Beograd. 1932. Str. 173 (v cirilici).

Novi komentar kaz. zakonika iz peresa g. Lazića (doslej je izšel le občni del) se odlikuje z nekaterimi posebnostmi. Avtor označuje svoje delo v predgovoru kot »izvod i potsetnik o najosnovnijim pojmovima krivičnog prava, a jednovremeno i komentar krivičnog zakonika«. Pisatelj skuša v poljubni obliki razložiti osnovna načela našega preosnovanega kazenskega prava, ne da bi se spuščal v sporna vprašanja. Pisatelj sam opozarja na to v svojem predgovoru: »Sporne stvari se ovde ne nalaze, niti smo o njima davali svoja mišljenja, pošto su naše pretenzije mnogo skromnije in ne idu na tu stranu.« V tem oziru se Lazićev komentar najbolj približuje knjigi beograjskega odvetnika g. Dj. Karajovanovića, ki je izšla pred par leti. (Komentar opšteg krivičnog zakonika. Beograd. 1930.)

G. Lazić se v svojem delu naslanja na znane komentarje Dolenca, Čubinskega, Uroševića, Šilovića-Franka in Živanovića, ki jih tudi navaja kot vir za svoje delo (str. 12). Način izvajanj je jasen in nazoren. Nepripravljenemu bralcu lajša avtor pojmovanje osnovnih institutov kazenskega prava s številnimi in zelo priprostimi primeri iz vsakdanjega življenja. Včasih oblikuje tudi take teze, ki so same ob sebi umevne ter so

odveč celo v poljudnem komentarju. Tako na str. 99 pravi: »Mere bezbednosti moraju učinoci izdržavati lično kao kazne. Ovo proizlazi iz cilja mera bezbednosti, jer se učinilac ne bi mogao popraviti, ako bi ove mere izdržavao neki drugi, koji nema veze sa izvršenjem krivičnog dela.« Nekaterim poglavjem daje avtor k. z. svoje lastne naslove, ki ne ustrezajo besedilu zakona: n. pr. IX. poglavje k. z. ima v komentarju naslov: »Kad država gubi prava na gonjenje i na izvršenje kazne«, X. pogl. k. z. pa: »Uslovi gonjenja krivičnih dela.«

Po svojem značaju in obliki bi ta novi poljudni očrt našega k. z. bil nemara primeren za elementarne policijske tečaje in za osebe brez strokovne pravne izobrazbe. Odklanjamo pa, da bi komentar — kakor si misli avtor — zadostoval tudi kot pomagalo »svršenim pravnicih, koji se spremaju za sudijsko-pravozastupnički ispit i kandidatima, koji se spremaju za polaganje ispita iz krivičnog prava« (predgovor, str. 11.).

Zunanja oblika knjige je lična, dočim je korektura zelo slaba: tiskovne napake smo opazili skoro na vsaki strani. **A. Maklecov.**

Dr. Peters Karl: Die kriminalpolitische Stellung des Strafrichters bei der Bestimmung der Strafrechtsfolgen. Berlin, Julius Springer, 1932. Str. XV + 255. Cena M. 19.80.

Mnogo se je že pisalo o svobodnem sodniškem preudarku, ali tako temeljito in zaokroženo, kakor v naznanjeni knjigi, kolikor nam znano, še nikjer drugod. Njen avtor je privatni docent, deluje pa praktično kot državni pravdnik v Kelmorajnu. Temeljnost, ki postaja včasih ovirah lahkega čitanja, izvira pač odtod, ker se v avtorjevi osebi združuje globoka teoretična naobrazba z gotovo sijajno prakso. Po njegovem znanstvenem prepričanju ga moramo prištevati k pristašem sinkretične šole. Dokazuje in dokaže, da temelji zasnova nemškega kazenskega zakonika, takisto pa tudi osnutka za bodoči nemški kazenski zakonik iz l. 1927., iz katerega smo Jugoslovani že vnaprej pobrali najboljše ideje, na glavnem načelu povračila (Vergeltung), samo da za naš okus premalo podčrtava, da gre dandanes samo za pravno povračilo (rechtliche Vergeltung) zastran zaščite napram kršitvam pravnih dobrin. Generalne in specialne prevencije ne odklanja, toda postavlja jih v drugo vrsto za povračilom, a generalno prevencijo potiska v tem vrstnem redu še za specialno, češ, kako naj mislimo na to, da bo sodba, ki poteče v Monakovem, vplivala ostraševalno na ljudi v severnih krajih Nemčije (str. 84). Stavljaja pa Peters silno stroge zahteve za kazensko pravosodje: njemu pomenja sleherni storjeni zločin že znak slabosti države, ki svojim koristim, t. j. izvedbi pravnega reda, ni zadostila (str. 12.). (Mi smo mnenja, da gre tako razlaganje načelno krivo pot; država namreč ne sestoji samo iz »dobrih« ljudi, ki niso zločinci, ampak — homo homini lupus — tudi iz zločincev, — saj bi države inace morda niti ne bilo treba...) Ob označeni slabosti države mora poseči v tok državnega življenja kriminalna politika kot »skupni obsežek ustvarjajoče delavnosti s svrho preprečevanja in zmanjševanja zločinov in njihovih učinkov«. Niso pa samo zakonodajci poklicani, da izvajajo tako politiko, ampak tudi sodniki. Oni pa imajo vršiti d v o j n o svobodno preudarjanje. (To je nova kritična misel Petersa, ki jo moramo smatrati za popolnoma pravilno.) Prvič pritiče sodnikom občni »svobodni preudarek« (freies Ermessen), ki ga pravni red ustanavlja glede vrednosti ali ne vrednosti dejstvomjanja ali ne-dejstvomjanja ali načina dejstvomjanja, torej z drugimi besedami glede ugotavljanja dejstev.

Drugič pa gre sodnikom »politični preudarek« (politisches Ermessen). (Mi bi rajši videli, da bi se uporabljal, kakor v naslovu knjige, tudi tu izraz »kriminalpolitisches Ermessen«.) To vrsto preudarjanja definira Peters, da je — tu se moramo poslužiti izvirnega besedila, da se vidi minuciozna natančnost, pa tudi kompliciranost izraževanja —: »Die individuelle, von der Rechtsordnung mit Erheblichkeit ausgestattete Beurteilung über den Wert oder Unwert eines schöpferischen Handelns oder Nichthandelns oder der Art des Handelns unter dem Gesichtspunkte der Zweckmäßigkeit für das Ansehen, die Macht oder die Stärke der Gemeinschaft«. Kriminalpolitlično preudarjanje je diferencirano po različnosti pravnih dobrin, po uspevku zločinov, seveda pa tudi po vrstah sankcij, ki jih ustanavlja zakon. Redni in izredni okvir kazni se določa po višini krivde in pomembnosti zločina v pogledu kršitve pravnega reda, torej v prvi vrsti po potrebi sprave, povračilne svrhe kazni, poleg tega pa še po ostraševalni svrhi, dočim stopijo tu — pri odmeri kazni — ostale svrhe poboljševanja in očuvanja družbe v ozadje (str. 71.). Socijalna škodljivost in socijalna opasnost sta za kaznovanje pomembni, k obema pa mora seveda pristopiti še očitavost (Vorwerfbarkeit, str. 77.). Dobro je, da stoji pri presoji in opredelitvi teh momentov sodnik po poklicu v neposredni zvezi z lajičnim sodnikom kot predstavnikom ljudstva (str. 92.). Glede značaja »objave sodbe v novinah« bi omenili, ker je naš zakonik pustil v tem pogledu sodnika brez točnih navodil, da jo smatra Peters za stransko kazen, čim se izkaže za zlo, a tudi za zasebno zadostilo (str. 113.). Globa (n. pr. pri žalitvah) pa ni kazen, ampak čin zasebnega zadóščenja (str. 117.). Kriminalpolitlično preudarjanje pri poboljševalnih in očevalnih odredbah pa vodi do misli, da ni potrebe, da bi se vsak javni varnosti nevarni zločinec po izvršeni kazni pridržal v zavarovanju (str. 121.). (Ta ideja pa v naš kazenski zakonik ni bila sprejeta!) Prav posebno temeljito razpravlja Peters o institutu pogojne obsodbe. Ko govori o naravi tega instituta, se dotakne tudi zakonodaj izven Nemčije, med drugimi tudi naše države, ki pa jo pozna samo iz razprave podpisanega poročevalca v Zeitschrift f. d. ges. Strafrechtswissenschaft iz leta 1924. Peters izhaja iz teze, ki jo hočemo zopet navesti v izvirnem besedilu: »Das Wesen der Aussetzung auf Wohlverhalten ist die Aussicht auf Nichtdurchführung des Verbrechenbekämpfungsvorgangs« (str. 152.). Klasificira ta institut, ker mu nobena doslejšnjih opredelitev, niti ona, da gre za kazen, ki se drži procesne ekonomije, ne ugaja, nekoliko megleno, kot »Mittel der Reaktionsbeweglichkeit« (str. 168.); vseskozi pa priznava, da se da ta institut spraviti v sklad z osnovno idejo pravnega povračila. Resno svari Peters pred lahkomišljenim odrejanjem pogojne obsodbe. Iz kriminalpolitličnih ozirov zahteva, da v tem pogledu sodnik ne sme upoštevati pravila »in dubio mitius« (str. 182.). Obširno se bavi z modifikacijami pogojne obsodbe, ki so v tem, da se dodajo izvestni dodatni nalogi, kako naj se ponaša obsojenec v dobi preskušnje. Nočemo biti preobširni; samo exempli gratia bi navedli, da Peters ne dopušča pogojne obsodbe pod pridržkom, da zločinec oškodovano žensko poroči (str. 212.), pač pa, n. pr. da odpové stanovanje, če so prepri z najemodajalcem na dnevnem redu (str. 195.). Tudi o načinu postopka razpravlja avtor, pa nekako na hitro. Za naše čitatelje bi samo omenili, da ni nobene omembe o t. zv. »socijalni sodni pomoči« kot institutu kazenske procedure, ki naj bi pomagal sodniku priti do

pravilne presoje storilčeve osebnosti po izvensodnih izvestiteljih. Avtor se tudi ne bavi z vprašanjem, kako naj se postopa, če gre za opustitev kazni (Absehen von der Strafe): ali naj se pri malenkostnih kaznivih dejanjih izreče obsodba brez kazni ali sploh oprostitev? Seveda je Petersova knjiga posvečena v prvi in odločilni vrsti materijalnopravnim problemom, toda prvo vprašanje, ki je v Nemčiji en vogue, bi pač spadalo v njegova razmišljanja. Ne glede na to, pa je naša sodba o naznanjeni knjigi ta, da nobenemu kazenskemu sodniku ne bo žal, če jo prečita. Toliko klenega zrnja je v njej, da si bo gotovo svojo miselnost utrdil in skoraj gotovo tudi poglobil.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Goršič Franja: Komentar građanskog parničnog postupka sa uvodnim zakonom. Knjiga I. Uvodni zakon i §§ 1 do 320 grpp. Knjiga II. Načela našeg grpp. i §§ 321 do 696 grpp. Beograd. Geca Kon. 1932 in 1933. Str. 702 + 735. Cena 350 Din.

Komaj dve leti je od tega, da je dr. Goršič izdal svoj komentar k novemu izvršilnemu postopniku, še do danes edino izvirno delo k imenovanemu zakonu, ko nas je vprav presenetil z novim delom, s komentarjem jugoslovanskega građanskega pravdnega postopka. Ako pozabimo na vse, kar je dr. Goršič v teh dveh letih drugega napisal, tudi njegov odlični komentar upravnega postopka v l. 1931., nas mora njegova delavnost zadiviti in moramo mu izreči svoje nedeljeno priznanje.

Novi komentar je namenjen v prvi vrsti praksi. Zato se je odločil pisatelj, da izmed obeh avstrijskih komentarjev (Neumann in Horten) sledi Neumannovim stopnjam. Odtod tudi način razlaganja in pojasnjevanja, ki se izogibajo kolikor toliko teoretskim razmotrivanjem in podajajo čim izčrpnije odgovore na posamezna v praksi nastopajoča vprašanja. S tem pa počemo trditi, da v knjigi ni poskrbljeno za razbistritve procesnih pojmov in načel. Nasprotno, vsaka ustanova je tudi na kratko po svojem bistvu razložena, namesto uvoda v drugo knjigo so obširno in sistematično prikazana temeljna načela novega pravdnega postopka. Kot izrečno praktičen komentar polaga knjiga važnost na to, da opozarja čitatelja na tolmačenje pravdnega postopnika po judikaturi. Prinaša namreč izčrпно jugoslovansko in avstrijsko judikaturu in daje s tem podlago za najsigurnejšo uporabo zakona. Kar pa daje knjigi največjo vrednost, je to, da je upoštevana v knjigi prav vsa jugoslovanska zakonodaja do najnovejšega časa in da je navedena prav vsaka, bodisi na videz še tako malo pomembna zakonita določba, ki ima vpliv na postopek, in postavljena na pravo mesto. Za to ogromno in težavno delo moramo biti pisatelju posebno hvaležni, saj je ta zbirka izdana v popolnosti baš, ko je prenehala intenzivnejša zakonodaja. V tem pogledu je zlasti snov k § 1. grpp. ogromna, obseza namreč natančno 108 strani, in skuša s kolikor možno točnostjo oddeliti meje med pravosodstvom in drugimi oblastvi. Prav v tem oddelku pa se vidi, da bi bilo dobro, ako bi pisatelj navedel večkrat svoje naziranje in se ne zadovoljil le z vsebino judikatov, glej n. pr. o koliziji med državnim in cerkvenim sodstvom v bračnih stvareh, kjer najnovejše sodne odločbe prav nič ne zadovoljujejo, kar kaže nazorno polemika v Arhivu in Pravosudju. Vendar bo obilica zbranih odločb tudi tu samostojno mislečemu pravniku najboljši kažipot.

Poleg razlage uvodnega zakona in postopnika prinaša komentar še kratek oris sedanjega zakonitega stanja v državi, delo na novem postopniku, reformatorni značaj novega postopnika, obrazložjenje ministrstva k

zakoniku, kjer so prikazane najvažnejše spremembe nasproti staroavstrijskemu zakonu, na koncu pa obširne registre, pregleda navedenih zakonov in odločb ter primerjalne razpreglednice. Knjiga bo tako služila izvrstno v pokrajinah, kjer je pravnici postopek nov, ter bo pripomogla k temu, da bo postopek stekel po pravem tiru in se z našim spojil v eno, prav tako pa bo odlično služila nam, kjer so nam ta načela prešla že v kri in meso.

Dr. Rudolf Sajovic.

Dr. Politeo Ivo: Trgovački i ostali privatni namještenici prema službodavcima i zakonu. — Zagreb, Epoha, 1932, str. 281, cena 50 Din.

Predpisi novega obrtnega zakona o službenem razmerju med podjetniki in njih nameščenci nam povečini niso novi, saj se naslanjajo na zakonito stanje, kakršno je veljalo pri nas. Novi obrtni zakon je snov uredil sistematično v drugem delu o pomožnem osebju. Ta del je vzel iz obrtnega zakona dr. Politeo in ga obširno pretolmačil. Izpustil je pri tem predpise o vajencih, strokovnih nadaljevalnih šolah, knjižicah in mojstrskih izpitih, češ da se ne tičejo glavnega predmeta. V tem je pisatelju pritrčiti, saj so ti predpisi javnopravnega značaja, tudi oni o vajenskem razmerju, ki je po svoji naravi učno in ne službeno razmerje.

Službena razmerja vseh vrst, ki so torej predmet te knjige, tolmači pisatelj precej obširno. Pri tem se ne omejuje le na razlago zakona o obrtih, marveč obrača pažnjo tudi na druge zakone, ki vplivajo nanje, in jih priteguje v krog svojih pojasnil. Prav posebno pa je pri tem omeniti uvod k zakonu o zaščiti delavcev, v katerem pisatelj tolmači razna vprašanja tega zakona, ki so doslej povzročala marsikatero težkočo. Tako je nastal obširen in lep komentar, ki ga odlikuje zlasti preprosti in jasni slog. S tem je pisatelj dosegel, da knjiga ne bo služila dobro le pravnikom, marveč prav posebno še tistim slojem, katerih službena razmerja razlaga. Knjiga zasluži zato toplo priporočilo.

Dr. R. Sajovic.

Stefanović V. Jovan: Komentar zakona o opštem upravnom postupku od 9. novembra 1930. — Beograd, Geca Kon, 1932, str. 416, cena 100 Din.

Stefanovičev komentar k zakonu o upravnem postopku se nam javlja tu v novi, izpopolnjeni obliki. Kakor knjiga iz leta 1931., je razdeljen komentar tudi v tej izdaji na dva dela: v splošnem delu tolmači nekatere temeljne ustanove upravnega postopka sploh (pojem upravnega postopka, upravna oblast, stranke, različne vrste upravnih aktov, izvršilni postopek) in podaja s tem za umevanje zakona potrebno upravno-pravno teorijo, v posebnem delu pa podrobno tolmači določbe zakona samega. Ta del je nasproti prvi izdaji posebno razširjen in izpopolnjen. S tem je knjiga postala še bolj uporabna, kakor prej in zasluži prav takšno priznanje. Spada med ona dela, ki štejejo k ročni namizni knjižnični zbirki vsakega upravnega pravnika. Da jim bo dobro služila pri vsakdanji uporabi zakona, kaže poleg drugega že dejstvo, da je nastala po tako kratkem času potrebna nova, rajširjena izdaja.

Dr. R. Sajovic.

Dr. Sajovic Rudolf, Rassegna di letteratura giuridica jugoslava, (Anno 1929.), Roma 1932, str. 19.

Kot posebni odtis iz Letopisa za primerjalno pravo in za proučevanje zakonodaje, ki ga izdaja Istituto di studi legislativi v Rimu od leta 1927. naprej, je izšel izpod peresa dr. Sajovica bibliografski pregled jugoslovanske pravne literature za leto 1929. Pregled je razdeljen na XXI poglavij, ki obravnavajo vse grane prava in pravoznanstva, poglavje o civilnem pravu pa ima še pet pododdelkov. V vsakem oddelku je avtor

skrbno zbral in po abecednem redu avtorjev razporedil vse, kar se je tozadavnega publiciralo v Jugoslaviji v letu 1929. Upoštevani so tako članki vseh naših revij, kakor tudi samostojne publikacije, naslovi so navedeni v izvirnem besedilu in v italijanskem prevodu. Posebno važni so vsebinski izvlečki, v katerih avtor jasno in jedrnatost posname smer in bistvene izsledke najvažnejših del. V tem bo ta pregled izborna služil predvsem inozemskemu svetu, za katerega tvori neznane jezika glavno oviro za objektivno presojo našega udejstvovanja. Avtorju se je na ta način posrečilo, da nam je na dvajsetih straneh drobno tiskane velike osmerke podal nekaj panorama jugoslovanskega delovanja na pravnem polju v letu 1929., ki nas hitro in točno orientira in je ne-le dragocen, marveč naravnost neobhodno potreben pripomoček za vsako primerjalno znanstveno proučevanje. Avtorju, ki je stalni sodruđnik Instituta, moramo biti za to delo izredno hvaležni, vsaj seznanja široki svet z našim znanstvenim delovanjem in pripomore tako na konkreten način k onemu mednarodnemu zblizanju, o katerem se toliko govori, a za katerega se tako malo pozitivnega stori.

Dr. Boris Furlan.

Lypacewicz Waclaw: La révision des traités du point de vue juridique et politique. Varsovie 1933. Edition de l'Institut polonais de collaboration avec l'étranger. 30 strani. Ponatis poročila, predloženega 29. mirovnemu kongresu na Dunaju 1. 1932.

Pisatelj kratko in jedrnatost razpravlja o reviziji mednarodnih pogodb sploh, predvsem pa o sedaj jako aktualni reviziji državnih mej. Njegov zaključek je, da je poprava mej — čeprav krivično začrtanih, med katerimi je našeta tudi italijansko-jugoslovanska meja! — v sedanjih okoliščinah tako pravno kot politično nemogoča in da bi vsak poskus v tej smeri mogel zanetiti vojno. Sicer je pravilno poudarjeno, da se bo temu vprašanju odbila ostrina, ako se narodi tesneje združijo (n. pr. v Zvezi evropskih držav), toda premalo važnosti se polaga na nujnost, da se najdejo sredstva, s katerimi bi se spori, ki bi glede mej medtem vendarle nastali, rešili mirnim potom.

Dr. Ivan Tomšič.

Dr. Engländer Heinrich: Die Staatenlosen. Schriften der österreichischen Liga für Menschenrechte IV, Wien 1932, Manz, 30 strani. Uvodne besede napisal dr. Hans Kelsen.

Pisatelj prikazuje problem brezdomovincev, t. j. oseb, ki nobeni državi ne pripadajo kot državljani in ki izhajajo predvsem iz dežel bivše avstro-ogrške monarhije, a so državljanstvo izgubili vsled svetovne vojne in njenih političnih posledic. V petih odstavkih je na kratko opisana njih beda, dalje vzroki, ki so do tega dovedli, njihov pravni položaj, razni poskusi, ki so se napravili, da se temu stanju odpomore, ter izpopolnitve, ki jih glede tega problema predlaga avstrijska zveza za človeške pravice. Brezdomovinec nima političnih in državljskih pravic. Uvedla se je določbam mednarodnega prava in človečnosti nasprotujoča praksa, da se iz razloga državne nujnosti brezdomovinec more izgnati in da ga nobena država ni zavezana sprejeti. Dočim se je za zaščito ruskih in turških beguncev doseglo vsaj nekaj (poseben komisar pri Zvezi narodov, Nansenov potni list, Nansenov fond), se je glede brezdomovincev iz ozemlja bivše avstro-ogrške monarhije predlagal le izkaz o istovetnosti, na kar pa so pristale le nekatere države. Vzrok je v tem, ker se države bojijo prevzeti materijalna bremena, ker jih plaši »boljševiška nevarnost« in ker se to vprašanje hoče navezati na problem političnih beguncev.

Kot Kelsen uvodoma pravilno poudarja, se je tudi na tem področju pokazalo, kako je veljavno obče mednarodno pravo v tehničnem pogledu še primitiven pravni red in da je temu od pomoči v obliki mednarodnih pogodb. V tej obliki naj države to vprašanje čimprej in primerno uredijo, kot to zahteva čut človečnosti; kajti od neureditve trpi večina, ki je socialno šibkejša.

Spis je poučnega značaja ter je zamotani in kočljivi problem brezdomovincev v njem kratko, pregledno in jasno orisan.

Dr. Ivan Tomšič.

Nova pravna biblioteka. Pod tem naslovom je pričela izhajati v Beogradu nova zbirka zakonov, čije uredniki so dr. Matijević, dr. Čulinović in Jovanović. Prvi zvezek te zbirke obsega zakon o sedežih in krajevni podsodnosti apelacijskih sodišč, zakon o premembi Uvodnega zakona za grpp., o premembi § 253 zakona o javnih belježnikih, o zaščiti kmetov in uredbo o ocenjevanju sodnikov. Lični, 103 strani obsegajoči zvezek velja Din 15.—

Samoupravno gospodarstvo v Dravski banovini. Izdala kr. banska uprava Dravske banovine. Ljubljana 1933. Str. 66.

Dr. Lapajne Stanko: Vývoj a nynější úprava občanského práva v Jugoslavii. Posebni odtis iz Pravnega Obzora. Bratislava. 1933. Str. 20.

Dr. Vesel Josip: Paušalne klevete po zakonu o štampi. Posebni odtis iz Arhiva za pravne in društvene nauke. Beograd. 1933. Str. 41.

Dr. Kušej Gorazd: Borba Nemčije za enakopravnost v oboroževanju. Posebni odtis iz Časa. Ljubljana. 1933. Str. 144—156.

Dr. Gorphe François: La critique du témoignage. Deuxième édition. Paris. Librairie Dalloz. 1927. Str. 469.

Članki in razprave v pravniških časopisih. Arhiv. XLIII. št. 1: Jovanović Sl.: Jedna socijalistička teorija o državi. Begović M.: O izvorima šerijatskog prava. Čulinović F.: Naše zemljišno-knjižno pravo. Prodanović D.: Upotreba pravnih lekova u stečajnom postupku. Pržić I.: Noviji paktovi o nenapadanju u istočnoj Europi. Mirković M.: Finansijsko stanje državnih železnica. Perković L.: Jedan slučaj gubitka i ponovnog dobivanja penzije. — **Arhiv. XLIII. št. 2:** Arandjelović: Jedna obaveza zakupodavca. Ćirković S.: Organizovani ili oružani mir. Mirković Dj.: O prirodi pravnih odnosa koji vezuju kapetana broda za vlasnika ili opremitelja. Vušović I.: Pravni pojam kazne u narodu. Bartoš M.: Svetska ekonomska kriza i medjunarodni privatno-pravni odnosi. Lovčević J.: Rashodi u budžetu za 1932-33 god. Radovanović Lj.: Prestanak službe administrativnim putem po čin. zak. od 1931. Frantlović B.: Administrativni spor i Zak. o štampi. — **Branic št. 1:** Veljović M.: Zakon o štampi i pravo izjavljivanja prigovora na optužnicu. Vukčević R.: O krivokletstvu. Ostojić Dj.: O retoriji i kompenzaciji — § 298. kriv. zak. — **Branic št. 2:** Tortura — nezakonito sredstvo istrage. Goremović A.: Dva suprotna stanovišta naše judikature. Mišić D.: Povodom čl. 25 zak. o taks. Milojević B.: Krivično delo iz § 151 zak. o šumama. — **Mjesečnik št. 1 in št. 2:** Stefanović J.: Materijalna i formalna protivustavnost zakona i sankcija formalne protivustavnosti. Špehar M.: O prenosu vlasništva broda ugovorom u našem pravnom sistemu. Boremović A.: Pitanje važnosti zakona o suzbijanju zloupotrebe u službenoj dužnosti. L. M.: Da li je derogiran § 2. zak. o upotrebi i opće pogibeljnom rukovanju sa eksplozivnom stva-

rima od 27. V. 1885. Kolar Dj.: Zakon o dužnosti jamstva željeznice i potreba njegove preinake. Ivšić: Problem seljačke svojine. Živić: Regalno pravo ribolova. — **Policija št. 1., 2.:** Goršić F.: Da li banovi mogu bar privremeno, da donose banovinske uredbe? Petrović M.: Organizacija saveta okružnih načelnstava u Francuskoj. Subotić Dj.: Izvršenje zakona o ličnim imenima. Tadić D.: Uredba o regulisanju pograničnog prometa sa Madjarskom. Mijušković J.: Reč — dve o §§ 36 i 32 zak. o tapijama. Ivanović M.: Uslovna osuda. Zlatić M.: O izvršenju sudskih odluka donetih po kratkom postupku. Gajić N.: O sporovima prilikom popisa radi izvršenja sudskih odluka. Popović S.: Može li se staviti zabrana na celu platu opštinskome kmetu. Djelošević M.: Smisao izraza »tačno naznačenim privatnopravnim potraživanjem u III. odd. § 295. k. z. Zlatić R., Stanković B.: Da li je derogiran propis § 375 a srp. k. z. i normiran § 383 n. k. z. Marinović D.: Da li je propis § 375 a k. z. još u važnosti? L.: Kriminalitet u Jugoslaviji za ranijih osam godina od 1922—1929 g. Petrović T.: Zakon o radnjama. — **Policija, št. 3., 4.:** Kostić L.: Vrhovna i podružna uprava. Petrović M.: Organizacija saveta i. t. d. Prodanović D.: Upotreba pravnih lekova u stečajnom postupku. Anđelković N.: Troškovi trećih lica u kriv. post. Gajić N.: O sporovima i. t. d. Mijušković J.: Reč — dve o §§ 36 i 32 Z. o. t. Mitić P.: Ublaženje kazne po slobodnoj oceni. Terzijevo K.: Apatridnost po našem zak. o drž. Djelošević M.: Smisao izraza i. t. d. Dostanić M.: Propisom § 383 nov. k. z. nije drogiran propis § 375 srp. k. z. Zlatić M.: Da li je i u koliko čl. 12 Z. o z. j. 6. drogiran propis §§ 342 i 342 a st. k. z. i čl. 6 ur. o ubz. r. L.: Kriminalitet u Jugoslaviji i. t. d. Radosavljević M.: Tumačenje čl. 25. Z. o u. upr. — **Pravosudje, št. 1.:** Subotić D.: Uloga sudije u izvršenju kazne. Mondšajn M.: Zastara po z. o šumama. Jovanović St.: Pomaganje u pravljenju lažnih isprava. Marković Č.: Pobijanje zaključaka određenog sudije. Stanojević L.: Pitanje mogućnosti testiranja u stanju teških akutnih obolenja u trbušnoj duplji. Lazarević A.: O roku za protest menice zbog neisplate. Petković I.: O nadležnosti gradj. sudova za rasmatranje odluka — rešenja — upravne, policijske vlasti. Stanoš I.: O pravima stečajnog upravitelja. Luetić M.: Uvjerenja opština po Z. o zašč. zemlj. Vuković M.: Načela rumunjskog zak. o zašč. zemlj. — **Pravosudje, št. 2.:** Marković Č.: Pobijanje zaključaka i. t. d. Zlatanović M.: Postupak posredovanja. Čičić A.: Nenadležnost starokatoličkog ženidbenog suda u bračnom sudovanju za državno područje. Vuković M.: Pravna konstrukcija akreditiva. Ruckenstein M.: Taksiranje prigovora u otkaznim parnicama. Vrbanić J.: Minimum kazne pri zameni novčane kazne kaznom lišenja slobode. Rajčević V.: O branilačkoj nagradi. Sakovicz R.: Poljski krivični sudski postupak. — **Pravosudje, št. 3.:** Dolenc D.: Za jednotnost kazensko-pravne judikature. Mijušković M.: O slobodnom sudijskom uverenju. Marković Č.: Tužba i tok parnice. Čičić A.: Nenadležnost starokatoličkog i. t. d. Lazarević A.: Ocena blagovremenosti meničnog protesta. Ruždić M.: Kome i u pogledu kojih se dugova ima pružiti zaštita zemljoradniku. Tomić Sl.: Zakon o zaštiti autorskog prava. Bobčev S.: Savremeni pravni časopisi u Bugarskoj. — **Pravosudje, št. 4.:** Marković Č.: Tužba i tok parnice. Zlatanović M.: Nekoliko pitanja iz postupka posredovanja. Ruždić M.: Kome i u pogledu kojih i. t. d. Petković I.: O maksimalnoj kamatnoj stopi po z. o zašč. zemlj. Tanasijević D.: O izradi rasporeda rada. Rukavina B.: Pravno sredstvo protiv odluka o troškovima k. p. Prodanović

M.: Sud za mladje maloletnike kod sreskog suda. Timoškini V.: O roku za podizanje optužnice po zak. o štampi. Jovanović St.: Amandman o braniocima i zastupnicima kod sudova.

Razne vesti.

Štefan Savov Bobčev, eden največjih živečih slovanskih pravnikov in pravnih zgodovinarjev je slavil 2. februarja (20. jan. st. st.) t. l. svojo osemdesetletnico. Rojen 1853. v Eleni na Bolgarskem še pod turškim gospodstvom, je vstopil po končanih srednješolskih študijah na medicinsko akademijo v Carigradu. Ob osvoboditveni vojni je bival kot emigrant v Bukarešti, tedanjem središču bolgarske revolucionarne emigracije. Po osvobojenju je pomagal pri ureditvi uprave, potem pa odšel v Moskvo, kjer se je posvetil juridičnim študijam. Bil je zlasti učenec Kovalevskega. L. 1880. je bil predsednik okrožnega sodišča v Plovdivu, 1884. predstojnik za pravosodje v Vzhodni Rumeliji. Od l. 1886.—1889. je živel kot politični pregnanec v Odesi in Moskvi. Od l. 1902. je bil profesor bolgarskega, od l. 1908. slovanskega prava na sofijski univerzi. L. 1911. je bil prosvetni minister, za časa balkanske vojne l. 1912. poslanik v Petrogradu. L. 1920. je ustanovil svobodno univerzo »balkanski blizkoistočni institut« s tremi oddelki: trgovskim, finančno-ekonomskim in konzularnim. Temu institutu načeluje še danes.

Bobčev je že od mladeniških let neumoren žurnalst v službi slovanske ideje, katere glavni predstavnik je na Bolgarskem. Trideset let načeluje slovanskemu društvu v Sofiji. Toda o tem velikem delu tukaj ne more biti govora. Nas zanima predvsem njegovo izredno bogato pravniško udejstvovanje. — L. 1893. je ustanovil bolgarsko pravniško glasilo: »Juridičeski Pregled«, ki mu je do danes urednik in glavni sotrudnik. Ni skoro številke, da bi ne napisal Bobčev za to svoje glasilo članek iz pravne zgodovine bolgarskega ali splošnega pravniškega pokreta, ali vsaj kak književni prikaz. Vzgojen še v dobi, ko je veljalo v njegovi domovini turško pravo, izobraževal se je na ruski univerzi in študiral je tudi rimsko, germanska in romanska prava. Zato se njegova mnogobrojna juridična dela odlikujejo po izredno širokih, primerjalnih pogledih v svetovno pravo.

Za pravno znanost sploh je zlasti znamenito njegovo pravno-zgodovinsko delo. Po Bogišičevem vzorcu je izdal tri zvezke »Sbornika bálgarskih juridičeskikh običaj«, 1897., 1902., 1915. Po njegovem prizadevanju imajo Bolgari prvi med južnimi Slovani sistematično, vse pravne panoge obsegajočo pravno zgodovino. L. 1910. je izdal namreč svojo »Istorijo na starobálgarskoto pravo« (560 str.). Že prej, 1903, pa je izdal za svoje slušatelje izvrstno zbirko: »Starobálgarski pravni pametnici« (176 str.). L. 1919. pa je sledil »Sàkraten učebnik po istorija na bálgarsko pravo«; l. 1926. »Rimsko i vizantinsko pravo vâ starovremenska Bálgarija« (192 str.); l. 1927. Bálgarsko običajno na kazatelno (kaz.) pravo. Znamenit je tudi njegov učbenik cerkvenega prava (2. izdaja l. 1927: »Čerkovno pravo. Sàkraten kurs iz lekcijt po čerkovno pravo četeni na juridičeskija fakultet«). To pa so le njegova glavna pravna dela. Neštevilni so tudi njegovi članki iz kulturne in politične zgodovine Bolgarske. Zato

ni čuda, da je našlo Bobčevo izredno plodovito, znanstveno globoko delo priznanje v vsem slovanskem svetu in da je dopisni član vseh slovanskih akademij znanosti in predsednik II. oddelka bolgarske akademije. Tudi slovenski pravniki se s ponosom spominjajo jubileja tega velikega slovanskega učenjaka in mu želijo še mnogo plodnih let!

Pc.

Prof. Oswald Balzer. Dne 11. januarja 1933 je umrl v Lvovu ustanovitelj moderne poljske pravnozgodovinske vede, vseučilišni prof. dr. Oswald Balzer. Daleko preko okvira poljske pravne zgodovine pa se je udeleževal s tem, da je zamislil in ustvaril ogrodje vseslovanske primerjalne pravne zgodovine. O njegovem bogatem znanstvenem in javnem delovanju vobče je pričala spominska knjiga, ki so jo l. 1925. izdali stanovski tovariši, učenci in prijatelji »Księga pamiątkowa ku czci Oswalda Balzera, 2 dela, 1226 str.), kjer je v uvodu njegov učenec prof. Z. Wojciechowski naštel 231 slavljencev spisov. Povsod je uporabljal Balzer strogo kritično metodo; zato je tudi v vprašanju jugoslovanske zadruge odklonil Peiskerjevo tolmačenje. (O zadruze słowiańskiej, Kwartalnik historyczny XIII. 1899, 183—256). Vedno je izhajal iz virov in jih tudi sam objavljal (n. pr. Corpus iuris Polonici, Kraków 1906). Najlepše so mu uspele študije, kjer je na vzoren način izkoristil metode primerjalne slovanske pravne zgodovine. (na pr. Narzar w systemie danin ksiązecznych pierwotnej Polski, Lwów 1928.)

Težišče njegovega znanstvenega raziskovanja je bilo v poljski ustavni zgodovini. Prikazal je bistvo najstarejših socialnih in državnih zajednic ter opisal posebnosti poljskega državnega ustroja in drugih državnih institucij v srednjem in novem veku. Pri akademijski izdaji »Zgodovine Poljske« je prispeval dobo 1295—1370) (Królestwo Polskie, Lwów 1919-20).

Kot vseučilišni profesor je pokazal izreden pedagoški talent. V svojem pravnozgodovinskem seminarju je vzgojil in navdušil obilo mladih talentov, ki so postali njegovi sodelavci pri izdajanju »Studia nad historya prawa polskiego« (od 1899 dalje) in ki bodo nadaljevali delo svojega mojstrskega učitelja.

Balzer je bil tudi neumoren organizator, ki ga finančna vprašanja niso nikdar preplašila. L. 1901 je ustanovil v Lvovu »Društvo za pospeševanje poljske znanosti«, ki se je 1920 razširilo v neke vrste akademijo s 3 oddelki.

Veliki znanstvenik se je poglobil tudi v razne probleme jugoslovanske pravne zgodovine, v prijateljskih odnošajih je bil zlasti z Vlad. Mažuranićem, katerega se je spominjal v toplih besedah (Pamięci Mažuranića i Kadleca, Lwów 1929). Bil je častni član kr. srpske in jugoslov. akademije znanosti (od 1924 oz. 1925).

Z njegovo smrtjo je zadela vedo pravne zgodovine Slovanov težka izguba. Tudi jugoslovanska pravnozgodovinska znanost ga bo ohranila v trajnem častnem spominu. Slava Balzeru!

Dr. Jos. Žontar.

XLIII. redna glavna skupščina društva »Pravnik« se je vršila dne 30. januarja 1933 v ljubljanski pravosodni palači. Predsednik dr. Metod Dolenc se je v otvoritvenem govoru spominjal umrlih članov, nadalje pa označil delo odbora v preteklem poslovnem letu. Nato je podal društveni tajnik dr. Lučovnik naslednje tajniško poročilo:

»Ko sem lansko leto prevzel iz večjih rok dolgoletnega tajnika, neumornega dr. Sajovica tajniške posle, so se ti izdatno zmanjšali, ko

je dr. Sajovic obdržal uredništvo »Slovenskega Pravnika« in s tem združene posle. Takoj v začetku svojega poročila moram poudariti nepopisno dejstvo, da število našega članstva ne narašča tako kakor bi bilo želeli in pričakovati in da zlasti s strani našega naraščaja ni zadostnega pritoka. Koncem leta 1931. je naše društvo štelu 692 rednih članov, dočim je leta 1932 bilo 696 rednih članov, torej samo za 4 več od lanskega leta. V letu 1932 je društvu pristopilo sicer 18 novih članov, dočim jih je 11 izstopilo, 3 pa nam je pobrala smrt, in sicer so umrli odvetniki: Milčinski Fran, dr. Vodušek Konrad in dr. Zupanc Franc. Da navežemo čim tesnejše stike z našim pravniškim naraščajem, si je odbor v preteklem letu prizadeval, da se to v čim večji meri doseže. V to svrhu so se tudi razdelile trem dijakom, in sicer Kregarju Francu, Jarcu Vojtehu in Mrkutu Ivotu, ki so napravili z najboljšim uspehom državne izpite, nagrade v obliki knjig in sicer vseh do sedaj izišlih Zbornikov znanstvenih razprav in enega letnika »Slovenskega Pravnika«. Obenem se je tudi sklenilo, da nudimo dijakom in neplačanim pripravnikom »Slovenski Pravniki« za polovično ceno. V preteklem letu je naše društvo odlično sodelovalo pri pripravah in pri izvedbi programa za V. kongres pravnikov v Dubrovniku. Lanskoletni kongres se je pred drugimi stvarno odlikoval in je bil na primerni znanstveni višini, zlasti kar se tiče diskusij v sekcijah. Naši člani so se udeležili kongresa v lepem številu (preko 100) in s tem tudi pripomogli, da je imel kongres popoln uspeh. V letošnjem letu čaka tudi naše društvo važna naloga pri pripravah za I. kongres pravnikov slovanskih držav, ki se vrši v začetku meseca septembra v Bratislavi. Podrobni program tega kongresa, zlasti referati, so že določeni, pri čemer je sodelovalo tudi naše društvo in treba je sedaj — v zvezi s srbskimi in hrvaškimi pravniki — preskrbeti za primerno propagando za udeležbo, zlasti pa si na merodajnih mestih zagotoviti popuste in olajšave pri voznih cenah in potnih listih. Upamo, da nam bodo šla naša oblastva tozadevno vsekako na roko. Tudi lansko leto se je vršil tradicionalni pravniški izlet, in sicer 29. maja 1932 z Vrhniko preko Zaplane v Logatec. Mislim, da ne pretiravam, ako trdim, da je bil lanski izlet tako po številu udeležnikov, kakor tudi pa animiranosti do sedaj nedosežen.

Kar se tiče znanstvenega delovanja v našem društvu, moram predvsem omeniti, da je odbor v letošnji sezoni sklenil, da se priredi poleg do sedaj običajnih strogo znanstvenih juridičnih predavanj, tudi niz popularnih predavanj, ki bi zanimala tudi širšo javnost in ki bi se vršila v javnih lokalih, kjer bi nato sledila tudi javna diskusija. Do sedaj sta se vršili dve taki predavanji, in sicer je predaval dne 12. decembra 1932 univ. prof. Spektorski o »Kodifikaciji ruskih zakonov pred 100 leti« (v restavraciji Slamič) in dne 11. januarja 1933 odvetnik dr. Tuma o »Javni in sodni upravi Beneške Slovenije do zavladanja Avstrije« (v restavraciji Zvezda). — Obe predavanji ste pokazali, da je stvar dobro zamišljena, zlasti ko se na ta način naše društvo afirmira tudi na zunaj. Treba je, da tudi naše društvo aktivno poseže v razpravljanje vseh perečih vprašanj — zlasti gospodarskih in socialno političnih — ki tarejo našo dobo. Za letošnjo sezono je napovedano še nekaj takih predavanj, ki bodo brez dvoma pritegnila še večji krog poslušalcev in zlasti debatantov. Razen tega so predavali v lanski zimski sezoni še: univ. prof. Maklecov o »Okviru in kriterijih očevalnih odredb« (11. II. 1932), univ. prof. dr. Dolenc o »Medsebojnem križanju različnih zakonov v našem kazenskem pravu«

(25. II. 1932), univ. prof. dr. Böhm o »Luju Brentanu« (3. III. 1932) sodnik dr. Bajič o »Kolektivni pogodbi po obrtnem zakonu« (9. III. 1932) in isti o »Delovnem pravu po novem obrtnem zakonu« (23. III. 1932), dalje univ. prof. dr. Škerlj o »Reformi v pravu družb z omejeno zavezo« (21. XII. 1932). V letošnji sezoni je glede predavanj nastala težkoča, ker dvorana v sodni palači popoldne ni zakurjena. Na našo prošnjo je dovolil rektor univerze g. dr. Slavič, da se vrše naša predavanja v zbornični dvorani na univerzi, za kar naj bo g. rektorju tudi s tega mesta izrečena naša najiskrenejša zahvala.

Če se še dotaknem matice našega društvenega življenja »Slovenskega Pravnika«, moram poudariti, da je naš časopis vseskozi obdržal svojo dosedanje znanstveno višino. V tem pogledu smo napravili celo še korak naprej: za daljše znanstvene razprave so se določile posebne priloge »Slovenskega Pravnika« in je do sedaj že izšla ena taka razprava, na drugi strani pa se je sklenilo, da se v okviru finančnih možnosti priobčuje več kasacijskih odločb, zlasti kazenske in civilne odločbe hkrati. Vse je seveda odvisno od denarnih sredstev, tako tudi razvoj našega glasila, ker sem uverjen, da potrebnih sodelavcev ne bo zmanjkalo. Pri tem naj omenim še, da kljub naši vsestranski pripravljenosti do oživetvorenja »Advokatskega vestnika« kot priloge »Slovenskega Pravnika« še do danes ni prišlo. Advokatska komora je sicer že takoj začetkom lanskega leta sporočila, da se namerava v najkrajšem času začeti z izdajanjem »Advokatskega vestnika«, vendar je stvar za enkrat iz neznanega vzroka zaspala.

Odbor je imel v preteklem poslovnem letu 7 sej, na katerih so se reševali tekoči posli.

Na koncu svojega poročila želim samo, da bo tudi bodoči odbor uspešno deloval v prid pravni znanosti in praktičnim potrebam naših pravnikov, zlasti pa da bo delal na to, da se naše članstvo v velikim številu pomnoži.

Za tem poročilom tajnika, ki je bilo soglasno sprejeto, je podal blagajnik dr. Urbanč, ki je med poslovnim letom prevzel posle od dosedanjega blagajnika dr. Rutarja, sledeče poročilo:

Izdatki so znašali:

Članarina	Din 37.795.35
Prodaja knjig	» 2.737.25
Obresti pri Poštni hranilnici	» 259.17
Podpora ministrstva pravde	» 10.000.—
	<hr/>
	Din 50.791.77

Izdatki so znašali:

Tiskarna	Din 39.028.—
Honorarji	» 19.628.—
Ekspedicija	» 1.404.80
Upravni stroški	» 8.612.38
Zveza duševnih delavcev v Sloveniji,	
članarina	» 600.—
	<hr/>
	Din 69.273.18

Ta visoki primanjkljaj je deloma krit s saldrom iz l. 1931, deloma pa je izterjati še neporavnano članarino. Obenem predlaga blagajnik, da ostane društvena članarina v dosedanji višini.

Poročilo blagajnika je bilo soglasno sprejeto.

Nato je poročal preglednik dr. Žirovnik, da je blagajniško stanje v redu in predlagal, da se podeli odboru absolutorij. Predlog je bil soglasno sprejet.

Pri volitvah je bil izvoljen soglasno ves doseđanji odbor s predsednikom dr. Dolencem na čelu.

S tem je bil dnevni red glavne skupščine izčrpan in se je predsednik dr. Dolenc v svojem, kakor tudi v imenu odbora zahvalil za izvolitev in za udeležbo.

Kronika društva »Pravnika«. Novi društveni odbor se je konstituiral kakor do sedaj: Predsednik dr. Metod Dolenc, podpredsednik dr. Rudolf Sajovic, tajnik dr. Hinko Lučovnik, blagajnik dr. Anton Urbanec, knjižničar dr. Boris Furlan. — V zadnjem času sta v društvu predavala: hon. univ. prof. dr. Ludvik Böhm o »Socijalističnih doktrinah in revizionizmu o priliki smrti Edvarda Bernsteina« (v restavraciji Zvezda dne 21. II. 1933), univ. prof. dr. Metod Dolenc o »Pregledu in praktičnem pomenu kaznivih dejanj iz ekonomske sfere« (Zvezda: dne 8. III. 1. 1933), namestnik višjega državnega tožilca dr. A. Munda o »Kazensko-pravnih vprašanjih v jugoslovanskem amnestijskem pravu« (v pravosodni palači dne 15. II. 1933). — Društvo sodeluje po treh zastopnikih tudi v oživljenem vseučiliškem odseku.

Osebnosti: Za sodnika sreskega sodišča v Konjicah je postavljen Logar Franc. Premešeni so sodniki: Petrič Maks v Trebnje, Pleiweis Karel v Kranjsko goro, dr. Benedik Valentin v Kranj in Pfeifer Josip na Brdo. — Za pristave banske uprave so postavljeni Modrijan Boris (Maribor, levi breg), Bizjak Andrej (Radovljica), dr. Senkovič Milan (Ljubljana). — Pri dravski finančni direkciji so postavljeni za višje sekretarje dr. Podobnik Aleksander, Mahkovec Franc in Predikaka Ivan, za sekretarja dr. Hadžiomani Ibrahim. Za višjega sekretarja državnega pravobranilstva v Ljubljani je postavljen dr. Kavec Ivan. — Odvetniško pisarno je otvoril dr. Sluga Jurij v Ptuj, preselila sta se odvetnika dr. Vadnal Ludvik v Tržič in dr. Jančigo v Ribnico. — Umrli so dvorni svetnik v pok. Kresse Franc in odvetnika dr. Božič Anton ter dr. Lemež Urban.

Prvi shod pravnikov slovanskih držav. V zadnji številki smo priobčili pregled znanstvenih referatov na shodu, sedaj pa je določen tudi že natančni program shoda. Shod se bo vršil v dneh od 8. do 11. septembra 1933 po sledečem dnevnem redu: Dne 8. septembra (petek): Ob 9.: Kongres pravniške mladine in odkritje spominske plošče Svetozaru Hurbanu Vajanskemu na pravniški fakulteti univerze Komenskega. Ob 15.: Kongres posameznih prav. strok in Zedinjenja slovanskih žen. Ob 19.: Svečana predstava Prodane neveste (gostuje ga. E. Bandrowska-Turska iz Varšave, ga. M. Griff-Pospišlova iz Zagreba, g. P. Rajčev iz Sofije in g. D. Petrovič iz Beograda). — Dne 9. septembra (sobota): Ob 9.: Otpritev I. S. P. S. D. v slov. Nar. gledališču. Ob 15.: Zasedanje strokovnih sekcij. Ob 20.: Drugi »Večer slovanske vzajemnosti« v Reduti z umetniškimi in društvenimi programom. Dne 10. septembra (nedelja): Ob 9.: Zborovanje sekcij. Ob 15.: Zaključitev kongresa v Nar. gledališču. Ob 17.: »Vinska trgateg« mesta Bratislave v Sokolovni. — Dne 11. septembra (ponedeljek): Skupni izlet po prijavah.

Vabilo

k pristopu Društva prijateljev pravne fakultete v Ljubljani

(Ljubljana, Justična palača)

Odkar nam je država ustanovila lastno fakulteto (1920) in je fakulteta začela izdajati svoj »Zbornik znanstvenih razprav« (1921/22), imamo slovenski pravniki ustvarjeno ustanovo, da gojimo pravoznanstvo. Zbornik znanstvenih razprav je poleg »Slovenskega Pravnika« edino okno, skozi katero zro druga pravna področja, tuzemska in inozemska, v našo pravno delavnico.

Zbornika znanstvenih razprav je izšlo doslej osem letnikov z 51 znanstvenimi razpravami, in sicer: 12 pravnozgodovinskimi, 5 cerkvenopravnimi, 5 kazenskopravnimi, 2 civilnopravnimi, 2 negmotnopravnimi, 1 pravnoppravno, 4 državnopravnimi, 1 upravopravno, 9 narodnogospodarskimi, gospodarskopolitičnimi ozir. statističnimi, 1 finančnopravno, 4 pravnofilozofskimi in 5 razpravami s področja mednarodnega in medpokrajinskega prava.

Letos sredi meseca marca izide IX. letnik Zbornika z osmimi razpravami (okoli 240 strani) z razpravami iz raznih pravnih področij in s sliko pokojnega g. Danila Majarona, ki mu bo v priznanje njegovih zaslug za vseučilišče in fakulteto posvečen letošnji Zbornik.

Podpisani smo z obžalovanjem zaznali, da se Zborniki naše pravne fakultete preslabo prodajajo in premalo čitajo. Prestanek Zbornika bi pomenil neopustno nazadovanje naše pravne kulture, ki se je razvijala doslej solidno in je od leta do leta napredovala. Zato smo sklenili pridobiti Zborniku vsaj toliko naročnikov, da postane gospodarski samosvoj. Predavatelji pravne fakultete pa, ki pišejo v Zbornik, se bodo trudili, da razpravljajo v njem v prvi vrsti take probleme, od katerih bo imela naša praksa čim neposrednejšo korist.

V ta namen smo osnovali 20. svečana t. l. novo društvo, katerega člani bodo dobivali Zbornik brezplačno proti plačilu članarine, ki bo nastavljena tako nizko, da ne bo nikogar odbijala in da bodo z njo komaj kriti gotovi izdatki fakultete in društva. Fizične osebe bodo plačevale letno 40 dinarjev, pravne 100 dinarjev.

Člani društva bodo uživali še druge ugodnosti, ki smo jih za nje že izposlovali, nekaj jih pa še bomo. Prejšnje letnike Zbornika (I.—VIII.) n. pr. bodo dobivali za tretjino cenejše kot nečlani; če pa bodo naročili cel komplet, ki stane za nečlane 410.- Din, ga bodo dobivali za 200.- Din.

Pristop k društvu izvolite izvršiti s tem, da plačate na priloženo položnico 40.- Din (pravne osebe 100.- Din).

Iz pravil, ki Vam jih na željo pošljemo, citiramo tukaj pogloblitve določbe:

Čl. 2: Naloga društva je, da pospešuje razvoj pravne fakultete v Ljubljani kot znanstvenega in učnega zavoda.

Čl. 3: Sredstva so gmotna in negmotna. — Svojo nalogo dosega društvo zlasti s tem, a) da goji in pogloblja stike fakultete s pravnimi in gospodarskimi krogi, b) da pospešuje in razširja strokovne publikacije predavateljev fakultete in njenih doktorandov.

Čl. 17: Člani imajo pravico udeleževati se občnih zborov, stavljati na njih predloge in o njih razpravljati, glasovati, voliti in voljeni biti in brezplačno sprejemati fakultetne publikacije, ki jih zanje naroča odbor.

Čl. 18: Dolžnost članov je, da v vsakem oziru pospešujejo nalogo društva (čl. 2) in da redno plačujejo članarino.

Po tej obrazložitvi Vas vljudno prosimo, da postanete z nami, ki smo že vsi pristopili k novemu društvu, tudi Vi njegov član, da bo čimprej dosežen njegov skromni namen.

V Ljubljani, meseca sušca 1933.

Naročnina za „Slovenski Pravnik“ znaša 60 dinarjev. Gg. naročnike prosimo, da zaostalo naročnino čimprej poravnajo; tudi uprava mora poravnati svoj dolg tiskarni. Poslužijo naj se v to priloženih položnic; kdor pošilja naročnino s pošt. ali čekov. nakaznico, naj jo naslovi na „Društvo »Pravnik« v Ljubljani“ (ne osebno na blagajnika), ker se pripisuje vsa naročnina čekovnemu računu pri poštni hranilnici. Tudi reklamacije naj se naslavlajo tjakaj; upoštevajo se samo prvih 14 dni potem, ko je list izšel. Prav tam se dobe: Spomenica na drugi Kongres pravnika in letniki „Slovenskega Pravnika“ od l. 1909. naprej. Cena s poštnino vred za Spomenico o ljubljanskem Kongresu — 25 Din, za „Slovenski Pravnik“ letniki od 1923 do 1932 po 70 Din, ostali letniki po 36 Din. Posamezni snopiči (dvojne številke) po 12 Din.

Dr. E. Pajnič: Sreska kot kazenska sodišča po novem zakoniku o sodnem kazenskem postopanju — cena 15 Din.